

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

Bakalářská práce

2015

Iveta Rossová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra Sociologie

Iveta Rossová

**Střet kultur ohledně provozu domácnosti
a výchovy dětí v česko-guinejských
rodinách žijících v České republice.**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Iveta Rossová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová, CSc.**

Rok obhajoby: **2015**

1 Bibliografický záznam

ROSSOVÁ, Iveta. *Střet kultur ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí v česko-guinejských rodinách žijících v České republice*. Praha, 2015. 52 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová, CSc.

Abstrakt

Práce se zabývá tématem konfliktů kultur v česko-guinejských rodinách žijících v České republice ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí. Jejím cílem je odhalit explicitní i implicitní úroveň konfliktů, které vznikají působením odlišných rodinných prostředí zkoumaných česko-guinejských rodin. První část práce je věnována vymezení základní terminologie pojmů (rodina, manželství, příbuzenství), představení posledních trendů rodinného chování ve světě a v České republice a teoretického zázemí interetnických partnerství. Pro přibližnou představu o guinejské rodině jsou představeny historické kulturní vlivy na území Guinei, nastíněny základní guinejské hodnoty v oblasti rodinného života a domácnosti a uvedeny trendy guinejského rodinného chování v posledních letech.

Druhá část práce je věnována popisu konceptuálního rámce výzkumu, který je založen na instruktivní případové studii, tak jak ji představuje Stake, a kombinaci dvou výzkumných technik – zúčastněném pozorování a hloubkových polo-strukturovaných rozhovorech.

Výzkum ukázal, že lze sledovat podobné struktury a každodenní praxe, které korelují s momentálními rodinnými cykly. Také lze spatřit společné tendence partnerů ve svazku a strategie řešení konfliktů.

Abstract

The bachelor thesis deals with the cultural conflict in terms of household maintenance and child care in the Czech-Guinean families living in Czech republic. The goal of the thesis is to investigate both explicit and implicit aspects of conflicts caused by different cultural family backgrounds of those examined Czech-Guinean families. In the first part is introduced the basic terminology (as family, marriage, kinship), latest trends of family behavior both worldwide and in Czech republic and the theory of interethnic partnerships. There is also a brief overview of historical and cultural influences within Guinean territory, presentation of main Guinean values in terms of family behavior and household maintenance and current trends in Guinean family behavior. Second part of the thesis describes the conceptual framework of the research, which is based on a case study – particularly on Stake’s inductive approach – and uses combination of two methods of qualitative research, namely semi-structured interview and participated observation. The research itself showed the possibility of observation of similar structures and everyday practice – both of those performing correlation with actual family’s cycles; further it identified common trends in behavior of partners and joint strategies in conflict solving.

Klíčová slova

Kultura, rodina, výchova dětí, provoz domácnosti, střet kultur, Guinea, guinejská kultura, interetnické vztahy, interkulturní rodiny

Keywords

Culture, family, child care, household maintenance, conflict of cultures, Guinea, Guinean culture, interethnic marriage, intercultural families

Rozsah práce: 107 247 znaků (včetně mezer)

2 Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne:

Iveta Rossová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. PhDr. Jadwize Šanderové, CSc. za cenné postřehy a připomínky, trpělivost a vstřícnost při vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Jitce Cirklové za cenné rady ohledně teoretických východisek a komunikačním partnerům za jejich účast, bez které by tato práce nemohla vzniknout.

Institut sociologických studií
Projekt bakalářské práce

Autor: Iveta Rossová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová, CSc.

Název bakalářské práce:

Střet rodinných kultur. Střet kultur ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí v kulturně smíšených rodinách Afričanů žijících v České republice.

Název bakalářské práce v angličtině:

Conflict of family's cultures; Conflict of cultures due to raising of children and maintenance of the house in culturally mixed families of Africans living in Czech Republic

KLÍČOVÁ SLOVA: kultura, rodina, výchova dětí, provoz domácnosti, střet kultur, africká kultura

KLÍČOVÁ SLOVA V ANGLIČTINĚ: culture, family, raising of children, maintenance of the house, conflict of cultures, African culture

1. Zásady vypracování

Cílem práce bude zmapovat problém střetu kultur vznikajícího ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí v kulturně smíšených rodinách Afričanů žijících v České republice.

Bakalářská práce bude založena na etnografickém výzkumu. Data budou sbírána prostřednictvím terénního výzkumu realizovaného v Praze pomocí kombinace výzkumných technik zúčastněného pozorování a polo-strukturovaných hloubkových rozhovorů.

Zúčastněné pozorování bude probíhat v průběhu daných měsíců, kdy budu trávit určitý čas s informátory (členy kulturně smíšených rodin), během čehož se budu snažit zachytit co nejvíce různorodých praktik jejich každodenního rodinného života a konfliktů kultur, jež v rámci nich vznikají.

V rámci zúčastněného pozorování bude rovněž probíhat hloubkový rozhovor s danými informátory. Otázky budou jen částečně založeny na připraveném schématu, na základě něhož budou kladeny dotazy týkající se jejich každodenních praxí rodinného života a jeho kontextuálního pozadí (místo, čas). Především však budou otázky vycházet z pozorovaných událostí.

Zásady vypracování v angličtině

The aim of bachelor thesis will be to investigate the problem of the conflict of cultures due to raising of children and maintenance of the house in culturally mixed marriages of Africans living in Czech Republic.

This bachelor thesis is going to be based on ethnography. Data are going to be collected through research in Prague by participant observation and semi-structured interviews.

Participant observation will be done during specified months when I am going to spend time with culturally mixed families, during that time I will try to capture their casual family-life and conflicts that will have been caused by raising of children and maintenance of the house.

A part of the participant observation will consist of semi-structured interviews with members of the culturally mixed families. Questions are going to be partly based on prepared scheme but mainly I am going to create new questions during the participant observation.

2. Předpokládaná struktura

Ze všeho nejdříve bych se zaměřila na vymezení teoretických východisek jako pojmů rodiny, kultury, akulturace a asimilace a na seznámení s africkou kulturou a s jejím základním hodnotovým systémem týkajícího se rodiny, výchovy dětí a provozu domácnosti.

Dále bych se zaměřila na život Afričanů v ČR, popsala problémy a konflikty kultur, které se u těchto smíšených manželství objevují při provozu domácnosti a výchově dětí.

Další část by byla založena na etnografickém výzkumu, na studiu každodenní reality rodinného života kulturně smíšených rodin Afričanů žijících v ČR a sledování konfliktů kultur, které v nich ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí vznikají.

Nejprve bych však nastínila konceptuální rámec kvalitativního etnografického výzkumu, popsala bych cíle, výzkumné otázky a použitou výzkumnou metodu. Poté bych předložila výsledky výzkumu.

Obsah

ÚVOD.....	2
1 CHARAKTERISTIKA RODINY	5
1.1 POJEM RODINA	5
1.2 PROMĚNY INSTITUCE RODINY	7
1.3 ČESKÁ RODINA	8
2 INTERKULTURNÍ RODINY	11
2.1 VYMEZENÍ POJMU INTERKULTURNÍ RODINY	11
2.2 SPECIFIKA INTERKULTURNÍCH VZTAHŮ	12
3 OBRAZ GUINEJSKÉ RODINY.....	13
3.1 KULTURNÍ VLIVY	13
3.2 GUINEJSKÁ MENTALITA A HODNOTOVÝ RÁMEC	15
3.3 GUINEJSKÁ RODINA A TRENDY RODINNÉHO CHOVÁNÍ	16
4 KONCEPTUÁLNÍ RÁMEC KVALITATIVNÍHO ETNOGRAFICKÉHO VÝZKUMU	17
4.1 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	18
4.2 METODOLOGIE VÝZKUMU	18
4.3 POPIS PROCEDURY ANALÝZY DAT	20
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	21
5 ANALÝZA A INTEPRETACE DAT	23
5.1 SOUHRNNÁ CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÝCH RODIN	23
5.2 ROZDĚLENÍ ROLÍ	24
5.3 VÝCHOVA DĚTÍ	26
5.4 JAZYK A KOMUNIKACE	27
5.5 UDRŽOVÁNÍ KULTURNÍCH ZVYKŮ	28
5.6 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	29
5.7 PŘIJÍMÁNÍ INTERKULTURNÍHO MANŽELSTVÍ OKOLÍM A RODINAMI PARTNERŮ	29
5.8 PROBLÉMY RODIN A KONFLIKTY	31
5.8.1 <i>Problém komunikace mezi partnery.....</i>	<i>31</i>
5.8.2 <i>Odlisný názor na intenzitu vztahu partnera s jeho rodinou</i>	<i>32</i>
5.8.3 <i>Návštěvy přátel.....</i>	<i>32</i>
5.8.4 <i>Rozdílný způsob trávení času</i>	<i>33</i>
5.8.5 <i>Problém úklidu a domácího mazlíčka</i>	<i>34</i>
5.8.6 <i>Střety s náboženskými předpoklady.....</i>	<i>35</i>
5.8.7 <i>Strategie řešení konfliktů.....</i>	<i>37</i>
6 DISKUZE	37
7 ZÁVĚR.....	39
8 SUMMARY.....	41
9 POUŽITÁ LITERATURA	43
10 SEZNAM PŘÍLOH	50
11 PŘÍLOHY	51

Úvod

Navazování kulturně smíšených partnerských vztahů představuje komplexní fenomén, který s postupnou komunikací s ostatními zeměmi a kulturami v českém prostředí za posledních 25 let nabývá na stále větší aktuálnosti. V poměru s jinými zeměmi není tomuto fenoménu věnováno v rámci sociologie, antropologie, interkulturní komunikace, sociální práce, multikulturní psychologie i dalších disciplín příliš pozornosti. V odborné nebo populární literatuře či výzkumných studiích téma interkulturních vztahů nacházíme velmi zřídka [Morgensternová, Šulová a kolektiv 2009:101].

V českém kulturním zázemí existoval fenomén kulturně smíšených vztahů už dávno a tendence uzavírání interkulturních sňatků můžeme sledovat už od nepaměti, zejména pak podle toho, jak striktní nároky byly kladeny na endogamii v zájmu zachování rodové čistoty anebo z různých majetkových důvodů. Dnešní česká společnost je výsledkem po staletí trvajících procesu, v němž se Češi a Moravané nesčetněkrát dostávali do kontaktu s kulturními vlivy jiných národů a etnik, se kterými jednak žili na jednom území nebo se s nimi nějakým způsobem dostali do kontaktu v průběhu různých dějinných období. Zejména ve dvacátém století se četnost a především struktura interkulturních partnerských vztahů výrazně měnila. Silné vazby na Německo se přeorientovaly na Sovětský svaz. Největší změna však přichází s pádem železné opony, kdy se lidem otevírají nové možnosti [Morgensternová, Šulová a kolektiv 2009:101-102]. Dochází k transformaci celé společnosti nejen z hlediska ekonomického a politického, ale také z hlediska sociálního. Mění se hodnoty a preference lidí, což má také silný vliv na demografické procesy, zejména na trendy rodinného chování. Mění se i situace na tzv. sňatkovém trhu¹.

Při pohledu na statistická data Českého statistického úřadu lze vidět největší expanzi sňatků s cizinci v roce 2000, kdy činil jejich podíl na ročně uzavřených manželství až 9,6%, což bylo dáno i mimo jiné vzejitím platnosti nového zákona o pobytu cizinců na území ČR (zákon č. 326/1999 Sb.) zpřísňující podmínky získání povolení k pobytu. Vstup ČR do Evropské unie byl následně další krok

¹ Sňatkový trh představuje metaforu pro sociální prostor, kde dochází k vzájemnému setkávání, očeňování, zvažování a vytřídování párů, které potencionálně směřují k manželství [Možný 2006:100].

k zintenzivnění kontaktů mezi státy, tedy i k vytvoření ideálního prostředí pro navazování interkulturní vztahů. Přichází tak druhé maximum uzavřených sňatků s cizinci, kdy podíl sňatků činil 9,8% [ČSÚ 2009]. Ve srovnání s ostatními zeměmi napříč EU se podíl smíšených manželství pohyboval v roce 2006² od 1,05% v Turecku až na 29,80% na Kypru. Česká republika společně s Portugalskem, Finskem, Lotyšskem, Rumunskem, Chorvatskem a Maďarskem se nachází na nejnižších pozicích (viz příloha č. 1 a č. 2) [Mixed Marriages in the EU 2008]. V posledních sledovaných letech je situace obdobná. Téměř jedna desetina sňatků v České republice je tvořena snoubenci, kdy jsou muž či žena jiné státní příslušnosti než ČR [ČSÚ 2013].

Pokud se podíváme na strukturu uzavřených sňatků s cizinci, počet českých nevěst přesahuje počet českých ženichů, tzn., že české ženy nacházejí manželé mezi příslušníky jiných národností (potažmo států) častěji než čeští muži [Morgensternová, Šulová a kolektiv 2009:102]. Dle dat statistického úřadu v roce 2013, občanky České republiky uzavřely až 2 370 sňatků s cizincem (což je 58 % z celkového počtu sňatků s cizincem) a ženich byl nejčastěji občanem Slovenska, Německa a Spojeného království. Muži, občané ČR, uzavřeli 1 473 sňatků s cizinkou, kdy nejvíce nevěst bylo občanek Slovenska, Ukrajiny a Ruska. Na počátku sledovaného období patřily k těm četnějším typům sňatků také sňatky českých občanů se státními občany Vietnamu (u mužů i žen) [ČSÚ 2013].

Manželství jako takové existuje ve všech společnostech, ale jeho význam, struktura a provoz se od společnosti ke společnosti liší. Existuje široká škála kulturních odlišností ve způsobu výchovy dětí, zejména pak v tom, jak jsou jim celkově vštěpovány základní návyky [Murphy 1999:51-74]. Soužití partnerů z různých kultur představuje riziko konfliktů, ať už se třeba jedná o náboženské konflikty či kulturní konflikty představující střet odlišných názorů, postojů a morálních zásad ohledně manželství, rodiny a jejího fungování, výchovy dětí či vedení domácnosti.

² Data pocházejí z Výzkumu Evropské komise o smíšených manželství roku 2006.

Ve své bakalářské práci se chci konkrétně zaměřit³ na konflikt kultur v česko-guinejských rodinách žijících v České republice ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí. Česko-guinejské rodiny představují příklad interetnického partnerství, tedy partnerství, kde se setkávají partneři odlišných kultur, národností, dokonce i etnik. Za cíl práce si kladu odhalit explicitní i implicitní úroveň konfliktů odlišných rodinných prostředí zkoumaných rodin.

³ Původně jsem se chtěla zaměřit na konflikt kultur ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí v rodinách Afričanů žijících v České republice, avšak teoreticky obsáhnout popis hodnotového rámce a rodinných trendů celé Afriky by bylo velmi obtížné. Zaměřila jsem se tedy proto pouze na česko-guinejské rodiny, kdy jsem využila některých známostí z minulého manželství své matky s Guinejcem.

1 Charakteristika rodiny

Aby si čtenář udělal adekvátní představu o česko-guinejských rodinách, nejdříve vymezím základní terminologii pojmů, které používám a které se k tomuto tématu pojí, jako je rodina, manželství a příbuzenství. Následně představím poslední trendy rodinného chování ve světě a v České republice, nastíním teoretické a výzkumné zázemí interkulturních a interetnických partnerství, jejich základní zjištění a svou konceptualizaci interkulturního/interetnického partnerství (rodiny). Závěrem se čtenáři pokusím načrtnout obraz guinejské rodiny představením historických kulturních vlivů na území Guineji, nastíněním základních guinejských hodnot v oblasti rodinného prostředí a uvedením trendů guinejského rodinného chování v posledních letech.

V této kapitole se nejdříve zaměřuji na oblast rodiny.

1.1 Pojem rodina

Ač se forma a struktura rodiny mění, stále zůstává důležitým prostředím, kde jedinec prochází prvními fázemi socializace, kde se mu dostává podpory a prožívá intimitu, kterou mu jiné instituce nemohou poskytnout. Oblast rodiny hraje významnou roli ve vývoji každého člověka, jelikož právě prostředí rodiny a styl výchovy utváří osobnost jedince, jeho sebepojetí, hodnotový systém, představy, postoje, přesvědčení a způsob, jakým bude jednat a jak se bude v určitých situacích chovat [Jandourek 2009:116].

Téma rodiny lze zkoumat z nejrůznějších aspektů a interpretovat z různých teoretických perspektiv. Obecně můžeme rodinu definovat jako: „(...) skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědni za výchovu dětí.“ Příbuzenství představuje vztah mezi jedinci vznikající buďto sňatkem, anebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii a manželství je sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci [Giddens 1999:156].

Pro primární klasifikace partnerství, manželství a rodiny se často používají kritéria: uspořádání partnerů (monogamie - párové manželství, polygamie - muž či žena mají více partnerů - polygynie (mnohoženství), polyandrie (mnohomužství)), pohlaví partnerů (heterosexuální/homosexuální páry), součinnosti partnerů (úplné/neúplné rodiny, případně druhotně vzniklé), šíře vztahů v rodině (nukleární rodina - dvě generace (rodiče a děti), rozšířená (vícegenerační) rodina), autority partnerů

(patriarchální - autorita otec, matriarchální - autorita matky, rovnostářské či partnerské - vyvážené autority).

Antropologické perspektivy většinou zkoumají ritualizace událostí, zvyky a tradice typické pro dané (kultury) rodiny⁴. Velká pozornost je věnována rovněž skladbě příbuzenských vztahů a národnostní příslušnosti (např. Skupnik 2010, Eriksen 2008). Socio-psychologické a psychologické studie studují rodinné prostředí z hlediska kontextuálního rozboru lidského jednání, mentálních a tělesných procesů. Často se zaměřují na funkčnost rodiny, kdy rodiny s poruchami definují jako „klinické“ či „disfunkční“ (potažmo „afukční“) a rodiny bez poruch rodinného chování a patologických jevů jako „neklinické“ nebo „funkční“⁵ (např. Zelená, Klégrová 2006). Často je pozorována vnitřní dynamika vztahů a interakce členů s důrazem na jejich vzájemné komunikace (např. Minuchin 1996).

Sociologické koncepty zkoumají rodinu z různých aspektů⁶, od ryze holistického pohledu, kdy jsou pozorovány trendy rodinného chování, po strukturální pohled zaměřující se na jednotlivé roviny a dimenze jako například koncepty zkoumající rodinné systémy a rozdělení rolí. Mnoho konceptů se zaměřuje na rozdělení pečovatelských a živitelských povinností mezi partnery, často v závislosti na proměně instituce rodiny (např. Matoušek 2003, Možný 2006b). Většina prací se více méně shoduje na konstrukci třech modelů (třech stádiích proměny rodiny): tradiční, moderní a postmoderní model/rodina.

Model tradiční rodiny má širokou vícegenerační strukturu, kde je hlavní autoritou otec. Role v rodině jsou komplementární, hierarchizované a mezigenerační přenos patrilineární. Funkce rodiny je univerzální a poskytuje legitimizaci sexu a dětí, přičemž je založena na ekonomickém kapitálu [Možný 2006a:23]. V západních společnostech k proměně rodiny dochází začátkem minulého století, avšak v některých zemích tento typ rodinného uspořádání můžeme sledovat do dnes.

⁴ V antropologických, sociologických a psychologických textech se setkáváme často s tvrzením, že každá rodina má vlastní „rodinnou“ kulturu. Například Morgensternová a Šulová (2009) uvádějí, že každá rodina má sobě vlastní ctěné rodinné rituály a svým způsobem i určené přístupy k řešení událostí, a tak lze rodiny považovat za jednotlivé subkultury.

⁵ Beavers používá mezi oběma extrémly ještě typy adekvátní a optimální, které považuje za funkční a plnicí role, které má rodina plnit. Liší se vnímáním genderových rolí, emoční podporou partnerů či zastupováním rolí [Matoušek 2003: 151]. Jelikož tuto terminologii nepoužívám, nebudu se jí více dopodrobna zabývat.

⁶ Pole sociologického výzkumu rodiny je opravdu široké (navíc s ohledem na samostatnou disciplínu sociologie rodiny) a není v mých silách v rámci bakalářské práce představit úplně všechny. Představuji proto nejdůležitější z hlediska mého výzkumu.

Moderní forma rodiny je často označována jako rodina atomární či nukleární (také se můžeme setkávat s pojmy manželská či párová) [Jandourek 2009:116]. Základní kapitál je nejen ekonomický, ale i sociální a kulturní a rodina představuje pečovatelskou, statusotvornou a citovou funkci a legitimizaci dětí. Autoritu v rodině mají oba dva rodiče, přičemž jsou role segregované a komplementární [Možný 2006a:23].

S příchodem postmodernistů začíná vyvstávat myšlenka, že opět dochází k významné proměně vztahů a charakteristik rodiny. Začíná být konstruován další model rodinného uspořádání- tzv. typ postmoderní rodiny. Tato rodina má vysoce variabilní a individualizovanou strukturu. Její základní kapitál je sociální a hlavně kulturní, rodinného uspořádání zastává citovou funkci (nepředstavuje žádnou legitimizaci). Role v rodině jsou individualizované, rovněž tak i autorita, která je velmi slabá. Rodina je reprezentována hlavně skrze masmédiá [Možný 2006a:23]. Poslední typ je často diskutován a existuje konstrukce mnoha modelů. Někteří autoři, například Beck a Beck-Gernsheim (2014) či Crittenden (1999), popisují ještě tzv. neo-tradiční model, kde je hlavním živitelem otec a jedinou pečovatelkou matka, která přerušuje svou práci z důvodu plnění mateřských povinností. Někteří autoři hovoří o modelu dvou-příjmovém, kdy příjem rodiny plyne od obou rodičů (Čermáková 2000) anebo o modelu, kde jsou zcela vyvážené pečovatelské a živitelské pravomoci (Coltrane 1996).

V posledních letech je také věnována pozornost rozdělení rolí žvítel/ka a pečovatel/ka mezi partnery z hlediska sociální nerovnosti genderových rolí (např. Fodor 2002; 2004, Maříková 2007).

1.2 Proměny instituce rodiny

Proměna instituce rodiny je rozporuplným tématem, a to téměř už od druhé světové války. Padesátá až osmdesátá léta dvacátého století jakoby podtrhla a sečetla zrání moderního věku a rýsovala obraz nové epochy. Radikální kritika rodiny skutečně prokázala, že se rodina nejméně od konce první světové války podstatně změnila a mění, a to nikoli okrajově, ale ve svých nejzákladnějších charakteristikách [Možný 2006b:18-19]. Mnoho studií dokázalo nové trendy rodinného chování, nové struktury vztahů, dokonce i vznik nových uspořádání rodin. Jak domácí (Plaňava 2000, Matoušek 2003, Možný 2006b), tak zahraniční práce (de Singly 1999, Bauman 2002, Giddens

1999, Beck a Beck-Gernsheim 2014) poukazují na proměnu trendů rodinného chování, které lze shrnout do následujících bodů:

- od 50. let roste rozvodovost
- v 60. letech konec babyboomu (sexuální revoluce), začíná pokles porodnosti a v sedmdesátých letech se stabilizuje pod úroveň přirozené reprodukce
- tendence odkládat sňatek a rození dětí na pozdější dobu (dochází ke zvyšování věku sňatku, zvyšování věku matek, další pokles porodnosti a plodnosti)
- tendence zakládat rodinu neformálně (rozvoj nesezdaného soužití)
- pokles tendence lidí po rozvodu vstupovat do nového manželství a mít další děti
- 80. léta růst podílu dětí narozených mimo manželství a růst domácností s jedním rodičem
- tendence omezování počtu dětí
- prodlužování doby, kdy děti a rodiče žijí spolu
- vznik nových forem rodiny (neúplná rodina, nesezdaná soužití, děti z několika svazků, homosexuální rodina, kulturně smíšené rodiny)

Transformaci rodinného chování autoři připisují strukturálním vlivům- nastavení tržního systému, de-industrializace, de-familiazace rodiny kvůli existenci sociálního státu, selhávání institucí (trh práce a sociálního státu)- a změně hodnot ve vztahu k dětem a manželství- pád monopolu rodiny na legitimní sex (rodina začíná ztrácet monopol na legitimizaci plození dětí, oddělení pohlavního styku od početí), oslabení vlivu rodičů na výběr manželského partnera, pojetí manželství jakožto společenské smlouvy, důraz na osobní uspokojení, akcent na lidská práva, změna hodnotových orientací (individualizace).

1.3 Česká rodina

Česká rodina prošla rovněž významnou transformací, ale o něco později. Nastavení politiky před rokem 1989 se významně podepsalo nejen na trendech rodinného chování, struktuře vztahů a rodinných rolí, ale i v preferencích, hodnotách a normách českého obyvatelstva.

Co se týče samotné struktury a podoby rodiny, před rokem 1989 byl model rodinného chování více méně jednotný a odpovídající rodinným trendům ostatních

socialistických států. Téměř každý vstoupil alespoň jednou do manželství, většinou ve velmi mladém věku (muži v průměru v 25 letech, ženy ve 22 letech), první dítě se rodilo brzy po sňatku (do 8. měsíců po sňatku se rodilo více než 50 % prvních dětí narozených v manželství), druhé dítě následovalo brzy po prvním (v průměru po 3 letech), podíl dětí narozených mimo manželství nedosahoval ani 10 %⁷. [Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR 2005]. Naše země spolu s ostatními socialistickými státy patřila k zemím s relativně vysokou úrovní plodnosti (1,9 - 2,0 děti na jednu ženu) [Národní zpráva o rodině 2004]. Homogenní rodinné chování vycházelo z nastavení socialistické sociální politiky, kde byl kladen vysoký nárok na pracovní i rodinný závazek vůči státu. Jak uvádí Matoušek (2003), rodiny reagovaly na špatně fungující stát častými sňatky, které střední generaci umožňovaly podporovat začínající rodinu v období, kdy ještě nebylo třeba pečovat o nejstarší generaci. Šlo sledovat tzv. „jev sendvičové generace“, tj. generace obložená generací mladší a starší [Matoušek 2003: 40]. Maďarská socioložka Fodor (2002) zas poukazuje na sociální nerovnosti, které nastavením socialistické politiky tlačily ženy do dvoj-role, pečovatelky a zároveň pilné zaměstnankyně. Ač se pokusil socialistický stát skrze nadiktovanou zaměstnanost, program vzdělávání žen a dalších jiných nejrůznějších aktivit vyrovnat tuto nepříznivou pozici žen, v dalších letech spíše polevil a navrátil se k podporování žen coby matek [Fodor 2002:43]. Byl tak vyvíjen tlak na plnou pracovní vytíženost žen i na roli pečovatelky, což ženy značně sociálně znevýhodňovalo v poměru celkových kladených nároků na muže.

Vliv totalitního režimu na preferencích, hodnotách a normách se projevil zejména v nižším sociálním respektu- stát, který začal svou existenci v roce 1948 vyvlastněním rodin, byl pak na oplátku ilegálně rodinami vyvlastňován zpět. Většina rodin se řídila heslem: „Kdo nekrade, šidí rodinu“ [Matoušek 2003: 40]. Veškeré „proti-státní“ počínání občanů bylo vnímáno jako „oprávněné“. Nižší sociální respekt také plynul z klientelismu a korupce.

Po pádu komunistického režimu dochází k významné přeměně rodinného chování. Například Národní zpráva o rodině z roku 2004 uvádí, že v průběhu 90. let došlo ke snížení sňatečnosti, pokračoval trend rozvodovosti (téměř každé druhé manželství se rozvádělo), zvýšil se počet párů žijících v nesezdaném soužití a procento dětí narozených těmito páry, ale především došlo k historicky nejvýraznějšímu propadu

⁷ Předmanželské početí bylo ve většině případech legalizováno sňatkem [Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR 2005].

počtu ročně narozených dětí v roce 2003⁸. Za jevem snižování porodnosti a plodnosti lze sledovat odkládání založení rodiny do vyššího věku⁹. Zvýšil se i celkový věk při porodu, a to z 24,8 let na 27,8 let [Národní zpráva o rodině 2004]. To souviselo mimo jiné i s otevřením nových možností a obzorů, s možností podnikat, budovat si kariéru či cestovat.

Změny sňatečnosti a porodnosti se promítly i do počtu úplných rodin s dětmi. Podle sčítání tvořily úplné rodiny se závislými dětmi čtvrtinu cenzových domácností a necelou jednu polovinu všech úplných rodin [Národní zpráva o rodině 2004]. Vedle dvougenerační nelokální rodiny, která stále zůstává dominujícím typem rodinného uspořádání (a bydlení), přibývá rovněž domácností v čele s jedním dospělým (nejčastěji matkou) a domácností jednotlivců (většinou vdovy). Neúplné rodiny často žijí společně s další rodinou v jednom bytě, převážně u rodičů. I přes rostoucí počet neúplných rodin je tato forma rodinného soužití nadále vnímána jako nouzové řešení, představuje přechodový způsob života a manželství má u Čechů stále vysoký status [Možný 2006a:253-257]. Což dokládají i výzkumy hodnotových preferencí (srov. CVV projekt Naše společnost 2014), které ukazují, že si česká populace stále drží tradiční hodnoty. Za důležité hodnoty považují mít dobré, spokojené rodinné zázemí, pomáhat své rodině a přátelům, mít děti, mít přátele, se kterými si dobře rozumí, mít vlastní pěkné bydlení, žít ve zdravém životním prostředí, mít zajímavou práci, mít práci, která má smysl, je užitečná a žít zdravě, starat se o své zdraví a žít podle vlastního přesvědčení [Jaké hodnoty jsou pro nás důležité 2014].

Tradiční hodnoty se odrážejí i v rámci rodinného uspořádání. V oblasti domácnosti a domácích prací se sice postupně prosazuje zastupitelnost otce a matky, ale stále výrazně větší díl prací zůstává v kompetenci žen. Dle studií česká rodina odpovídá dvou-příjmovému modelu - rodinám zaměstnané ženy, kde jsou živitelské povinnosti rozděleny mezi oba partnery. Model jednoho živitele a jedné pečovatelky si může dovolit málokterá rodina. České ženy jsou přetěžovány požadavkem skloubení práce a domácnosti [Matoušek 2003: 41]. Dostávají se tak do výrazné sociální nerovnosti. Čermáková (1997) ve své studii došla k závěru, že lze českou rodinu klasifikovat někde

⁸ Z celkem vysoké hodnoty 1,87 dítěte v roce 1989, i když pod záchovnou hranicí reprodukce - 2,1 se tento podíl snížil v roce 1999 na minimum 1,13. Mírné zvýšení počtu narozených dětí se na přelomu tisíciletí promítalo do nárůstu úhrnné plodnosti na 1,17 v roce 2002 a na 1,18 v roce 2003 [Národní zpráva o rodině 2004].

⁹ V 1. polovině 90. let se snížila nejvíce plodnost žen mladších 25 let o více než jednu čtvrtinu, snížila se i plodnost starších žen a tento trend pokračoval i ve 2. polovině 90. Let, kdy se však ve vyšším věku se

napůl cesty mezi tradičně orientovaným modelem a změnou gender rolí. Maříková ve své studii (2007) toto tvrzení potvrzuje a vyvracuje posun od trvalé nerovnosti k rovnosti genderových rolí v rámci skloubení rodiny a zaměstnání vzhledem k přetrvávajícímu nerovnému (negativnímu) oceňování mimo rodinu.

Pokud se zaměříme na strukturu vztahů v české rodině, tak dle Matouška (2003) mají děti většinou mnohem volnější vztah k otci než k matce. To plyne často ze skutečnosti, že děti mají větší možnost s matkou komunikovat do dospívání o tématech jako je škola, kamarádi, filmy a móda. Otec méně zasahuje do volby povolání, což bývala tradičně sféra otcovské autority. Otec častěji rozkazuje, matka spíše prosí a žádá, přičemž mívají častěji děti špatný vztah k otci než s matkou. Výchova v českých rodinách také často bývá zatěžována uplatňováním „hmotné situace“ dětí a uplatňováním tělesných trestů. Celkově lze říci, že je výchova v našich rodinách spíše autoritářská [Matoušek 2003: 40-43].

2 Interkulturní rodiny

V této kapitole se budu věnovat konceptualizaci pojmu interkulturního partnerství a předložím zjištění současných výzkumů o interkulturních a interetnických párech.

2.1 Vymezení pojmu interkulturní rodiny

Velkým problémem tématu interkulturních vztahů je samotná terminologie. Existuje mnoho definic, které se liší důrazem na národnost, etnicitu, kulturní prostředí, náboženství nebo jazyk. Často se ve studiích můžeme setkat s širokým spektrem názvů pro interkulturní vztahy jako: interethnic marriage, interracial marriage, cross-culture marriage, mixed marriage, bicultural marriage apod. Velkým problémem při vymezování těchto vztahů totiž bývá i mnohostrannost definic kultury¹⁰ (srov. Loučimová 2006, Silva, Wright & Campbell 2012). Například Loučimová (2006), která ve svých pracích provedla rozsáhlý rozbor terminologie interkulturních vztahů, definuje interkulturním partnerský vztah jako: „Intimní partnerský vztah dvou lidí trávající více než šest měsíců, kteří mluví různými

plodnost zvýšila, avšak nedošlo ke kompenzaci poklesu plodnosti v nižším věku. V roce 2002 pak vzrostla plodnost především žen starších 28 let [Národní zpráva o rodině 2004].

¹⁰ Ačkoliv je téma kultury důležité, bohužel si nemůžu dovolit ji věnovat v této práci zvláštní pozornost, jelikož mi to nedovoluje šíře bakalářské práce.

mateřskými jazyky.“ V tomto modelu interkulturní vztah představuje i vztah lidí z měst a z venkova ze stejné země [Loučimová 2006: 2].

Ve své práci se přikláním k definici Rohrlicha (1988), který používá pojem interetnický partnerský vztah a klasifikuje ho jako vztah mezi příslušníky dvou různých etnických skupin. Tento pojem pak lze dále dělit na dva podtypy: interkulturní partnerský vztah (vztah dvou lidí z nábožensky, historicky nebo lingvisticky rozdílných skupin), „interrasový“ vztah (rasově smíšený, založený na biologické odlišnosti dvou skupin, ze kterých partneři pocházejí) [Loučimová 2006: 2]. V nynější literatuře se však označení „interrasové“ nepoužívá, obzvláště v Americe či Austrálii [Remennick 2009:2]. Používám tedy rovněž pojem „interetnický“, který mi přijde jako vstřícnější alternativa než pojmenování plynoucí z označení odlišných „ras“.

2.2 Specifika interkulturních vztahů

Studie o smíšených manželstvích mají poměrně dlouhou tradici, která se datuje od počátku minulého století. Nejvíce pozornosti je tomuto tématu věnováno v rámci psychologie, konkrétně v oboru interkulturní psychologie či interkulturní komunikace, kde se studium zaměřuje na individuální úroveň, a sociologie a antropologie, kdy jsou vztahy studovány spíše na obecnější úrovni, z hlediska skupiny.

Nejvíce výzkumu na téma interkulturních partnerství pochází z Ameriky, kde se studie spíše zaměřují na tzv. „black and white“ vztahy, které byly ještě do poloviny minulého století zakázány zákony proti míšení ras. Zkoumají je z několika aspektů, od samotného rozboru legislativy (Kennedy 2002) po diskutování vztahů z hlediska teorie hypogamie (Merton 1941) či psychologické rozboru důvodů k výběru partnera jiného etnika (Little 1942). V českém prostředí je tomuto tématu věnováno nejvíce pozornosti v rámci interkulturně-psychologických studií (např. Loučimová 2006).

Sociologové a antropologové (srov. Gaines, Agnew 2003) jsou většinou k heterogamním partnerstvím skeptičtí a tvrdí, že interkulturní partnerství bývají méně funkční než homogenní partnerství (z hlediska kultury, náboženství, jazyka apod.).

Většina studií (Khatib-Chahidi et al. 1998, Sprecher, Reagan 2002, Tsai et al., 2002) o interkulturních partnerství poukazují na fakt, že u dlouhodobých interkulturních vztahů můžeme sledovat obdobné jevy jako: univerzalizmus, sekularizmus, dosažení vyššího vzdělání a sociálního postavení (ve srovnání s průměrem původní skupiny) a

vyšší smysl pro osobní autonomii. Dle Refsinga (1998) partneři zřídka kdy zachovávají stejnou míru své staré identity a životního stylu, postupně se přizpůsobují, kdy je to většinou žena či partner ze skupiny s nižším statusem, co se musí přizpůsobit, aby mohl/a dosahovat vyššího statusu partnera v jeho kultuře. Jak uvádí Joppke a Morawska (2002), pokud chtějí imigranti a cizinci dosáhnout vyšších socioekonomických pozic je asimilace nejpraktičtějším řešením, logickou strategií k úspěchu v zaměstnání i ve společnosti obecně. To dokazují i domácí studie (srov. Klvačová 2006, Tollarová 2006).

Velký vliv na kontinuitu a kvalitu interkulturního vztahu má širší a užší okolí partnerů. Jak uvádí některé studie (O'Neal, Brown a Abadie 1997, Tsai et al. 2002), interkulturní manželství často musí čelit stereotypům, předsudkům a diskriminaci, což může významně ovlivňovat kvalitu a způsob prožívání vztahu. Kennedy (2002) ve své knize „Interracial Intimacies: Sex, Marriage, Identity and Adoption” ilustruje problém odmítání míšených vztahů, který byl v Americe zakořeněn díky silné rasové politice za posledních čtyři sta let. I teď, při prosazování silného multikulturalistického přístupu, lze na odmítání interetnického¹¹ vztahu narazit.

Nejčastější zmapované konflikty¹² spočívají v odlišnosti nahlížení genderových rolí v rámci i mimo domova, kariéry, finanční (ne)závislosti ženy, vztahů s příbuzenstvem a přáteli, výchově dětí, jazyce a celkové komunikaci, udržováním tradic (Frameová 2004, Cool 2006).

3 Obraz Guinejské rodiny

V této kapitole nejdříve představím historické kulturní vlivy na území Guinei a základní guinejské hodnoty v oblasti rodinného prostředí. Poté nastíním současné trendy rodinného chování v Guinei.

3.1 Kulturní vlivy

Guinejská republika neboli oficiálním jménem République de Guinée, Guinée-Conakry, je geograficky rozmanitým státem nacházejícím se na západním pobřeží Afriky omývaným Atlantským oceánem. Hlavním městem Guineji je Conakry.

¹¹ Konkrétně v americké literatuře zabývající se tímto tématem „black and white“ vztahy.

¹² Téma konfliktů je rovněž problematické z hlediska jeho terminologie. Existuje mnoho perspektiv a aspektů, jak konflikt definovat. V těchto studiích je konflikt nahlížen jako intrapersonální konflikt, konflikty mezi dvěma partnery představující rozpory, protichůdné názory, postoje a přístupy k vzniklým a vznikajícím situacím. Ve svém výzkumu konflikt nahlížím stejně tak.

oficiálním jazykem je francouzština, kterou však ovládá pouze 15–25 % populace¹³ [Souhrnná teritoriální informace Guinea 2013].

Historie Guinei¹⁴ je poměrně kulturně rozmanitá. Od 9.¹⁵ do 15. století bylo celé území západní Afriky zejména pod arabským vlivem. V roce 1447 je guinejské území objeveno Portugalci, kteří postupně budovali základy k pravidelnému obchodnímu styku a následně k obchodu s černými otroky. Po celá tři století (až do 18. století) bylo otrokářství určujícím faktorem pro celou západní Afriku, zejména pro oblast dnešní Guinejské republiky.

V 18. století významnou roli sehrává islamizace velké části Fulbů, kdy vzniká nová aristokracie, jenž v roce 1725 vytvořila pod vedením Karamoka Ibrahima Alfy feudální islámský stát s velkým vlivem na hospodářství a politiku přilehlé části dnešní Guineje. Rozsáhlá islamizace zasáhla celé území.¹⁶ Stát byl v celku podmaněn až v roce 1881, kdy se stává protektorátem Francie.

Kromě francouzských a portugalských kolonizátorů se v guinejském prostoru snažili v roce 1884 ovládnout alespoň část území také Němci. Po berlínské úmluvě roku 1885 však Německo uznává francouzskou suverenitu s tím, že Německu zůstává území Togu. Vliv Francouzů trval do druhé světové války, která byla počátkem nástupu národně osvobozenického hnutí. V roce 1958 byla vyhlášena státní nezávislost [Zemánek 1965: 43-59].

V dalších letech sílila nacionalistická hnutí, s kterými přichází i rozsáhlá islamizace, které utvrdilo přijetí doktríny socialismu v roce 1962. Zahraniční politika se přeorientovává na socialistické země a země třetího světa podporující tlak všech nacionalistických a protikoloniálních hnutí, což mělo za následek destabilizaci ekonomiky. Došlo k centralizaci ekonomické a politické moci (hlavní monopol moci byl udělen hlavě státu, která se zároveň stává i kultem osobnosti). Ačkoliv oficiálně existoval parlament, jeho funkce byla založena na působení jedné strany. Africký socialismus končí roku 1984 [Zahořík 2012:53-54]. Právě díky zahraničním vztahům Guinei s ostatními socialistickými státy v tomto období do Čech přichází velká část Guinejců, nejčastěji za studiem či prací.

¹³ Procentuální podíl „národních jazyků“ (40): peul/fula (40 %), malinké (30 %), sousou (20 %); další (10 %): zj. kpellé/ guerzé (3,8 %), kissi (3,5 %), toma (1,8 %), bassari, coniagui, kono, koniaka, lissi, ad. (clk. 0,9 %).

¹⁴ Veškeré informace o historii (kulturních vlivech) do roku 1958 pojmám z knihy Zemánka *Republika Guinea*.

¹⁵ Od 9. století jsou zachovány první písemné památky arabského původu [Zemánek 1965: 43].

¹⁶I když byla často však jen povrchní.

Guinea prošla silnou kriminalizací státu, jejíž dopady můžeme spatřit i nyní. Převládá vysoká míra byrokracie, korupce a klientelismu (zejména při uzavírání obchodů) [Souhrnná teritoriální informace Guinea 2013]. Nejen v historii, ale i v posledních letech střídá jedna vláda druhou. Guinea je velmi politicky i ekonomicky nestabilní.

3.2 Guinejská mentalita a hodnotový rámec

Pestrá historická a kulturní minulost se promítá do tzv. „kulturní amnézie“ či tzv. „cultural transmission“. Významným antropologem zaměřujícím se na oblast Guinei je Berliner, který v rámci svého výzkumu (2005) poukazuje na základě rozhovorů s mladou a starší generací Guinejců na kulturní amnézii, kdy se pre-islamistické zvyky (kmenové zvyky) pomalu vytrácejí a jejich udržování zůstává pouze skrze vyprávění příběhů, povídek a pověr. Proces islamizace, který dosáhl svého vrcholu v roce 1955, představuje pro většinu starší generace „la fin de la coutume“ (konec zvyku)- potlačení rituálních praktik a většiny ostatních pre-islámských rituálů [Berliner 2005: 581]. Islamizace položila silné kořeny islámu, který se stal nejsilnějším a prosperujícím náboženstvím (kladen důraz na přísné dodržování- modlitby opakovány pětkrát denně, povinnost mužské obřízky, poutě do Mekky apod.). Silný vliv islámu dokládají i statistiky, které vypovídají o podílu muslimů až na 85%¹⁷ [Souhrnná teritoriální informace Guinea 2013].

Vliv islámu se promítá zejména do tradičně konzervativního pohledu. Nachází se zde jasná dominance mužů jak v zaměstnání, tak i ve veřejném a soukromém životě. Berliner ve své práci (2005) například poukazuje, že ženy stále nesmí na některá posvátná místa (obzvláště v případě pre-islamických) [Berliner 2005: 584]. Genderové role jsou zde výrazně nevyvážené, dochází k značnému znevýhodňování žen v pracovní i soukromé sféře. Což dokládají například samotné statistiky o vzdělanosti, kdy podíl vzdělanosti žen na podílu vzdělanosti mužů činí 33% [Unicef At glance Guinea: Statistics 2013]. V Guinei, ostatně jako i v jiných afrických státech, jsou zaznamenávány časté obchody se ženami, znásilnění a vysoká míra domácího násilí. Velkým problémem bývá i obřízka žen, která v mnoha případech končí smrtí dívek¹⁸.

¹⁷ Podíl ostatních náboženství v Guinei: křesťanství 8% (různé denominace, hlavně jih země); tradiční africké náboženství 6%; ostatní (Bahá'í, hinduisté, buddhisté, trad. čínské religiózní skupiny) 1% [Souhrnná teritoriální informace Guinea 2013].

¹⁸ Jedná se o jeden z pre-islamistických zvyků, který je dodržován zejména na venkově. Zde je však často velmi málo dostupná lékařská péče.

Velkou váhu má pro Guinejce rodina, na které i většina sociálních zvyků staví. Stejně tak je velký význam připisován i vztahům se sousedy, příbuznými a přáteli. Guinejci jsou velmi pohostinní lidé a pozvání domů v podstatě nelze odmítnout- často hosté dorazí dokonce i bez pozvání (neočekávaná návštěva není považována za nezdvořilost). Návštěvník, který přijde do domu během jídla, je automaticky pozván ke stolu. Jídlo sehrává klíčovou roli při všech společenských událostech. Pokrmy jsou často servírovány a jedeny ze společných mís, kdy ve větších rodinách jedí muži z jedné společné nádoby a ženy z druhé. Typický pokrm se skládá ze základní přílohy (nejčastěji rýže, čirok, maniok/yam, jáhly, atd.) a z omáčky (arašidy, tropická západní africká zelenina okra, rajčata). Složení pochutin se odvíjí od sezóny, konkrétního regionu i příjmů domácnosti. Jelikož je většina Guinejců muslimského vyznání, málokdy jídlo sestává z vepřového¹⁹. Přísně je dodržován rovněž ramadán a během Tabaski jsou rituálně zabíjeny ovce, kozy a slepice [Souhrnná teritoriální informace Guinea 2013]. Vysoká hodnota rodiny se promítá i do rodinného uspořádání a celkových trendů rodinného chování.

3.3 Guinejská rodina a trendy rodinného chování

Manželství a rodina ve většině případů odpovídá modelu islámské rodiny, kdy převládá tzv. „velká rodina“, ve které jsou téměř všechny pravomoci soustředěny do rukou muže, a ženám vládne pevnou rukou mužova matka. Pouto k matce by mělo být, ve skutečnosti pro jejího syna bývá, silnější než ke své manželce. Děti jsou vychovávány velkou skupinou příbuzných. Po svatbě se většinou žena připojuje k mužově rodině a její hlavní povinností je na svět přivést potomka. Islám nedovoluje předmanželské sexuální vztahy a tvrdě trestá manželovu nevěru [Matoušek 2003: 22]. Guinejského manželství, povětšinou stvrzené dvěma partnery vyznávající islám a které svou strukturou a chováním odpovídá manželstvím v sub-saharské Africe, je uzavíráno v brzkém věku a často sňatky bývají dětem domlouvány rodiči. Často se setkáváme s institucí mnohoženství, které někdy podporují soutěž o reprodukci mezi spolu-manželkami, což přispívá k udržení vysoké plodnosti. Vysoká plodnost je však zároveň zastoupena vysokou úrovní kojenecké a dětské úmrtnosti. Výzkumy ukazují, že dochází k zvyšování věku při sňatku (i když minimálně). Využití moderní antikoncepce a

¹⁹ Výjimkou je Lesní Guinea, kde žije málo muslimů a divoká prasata (stejně jako palmové víno) jsou považovány za pochoutku).

zlepšení vzdělávání (především žen) se odráží na rozrušení některých tradičních hodnot [Bigombe , Khadiagala 2008: 1-2].

Ačkoliv stále můžeme sledovat převahu tradičních norem a hodnot nad moderními, statistiky zaznamenávají nárůst počtu nukleárních rodin. Rychlý rozvoj vzdělávacích příležitostí a dostupnosti antikoncepčních metod přispěly k zjištění rodin, že jsou velké rodiny hospodářskou zátěží [Bigombe, Khadiagala 2008: 2]. Samozřejmě existují rozdíly mezi městskými a venkovskými prostředími, které jsou v případě Guiney celkem kolosálních rozměrů.

Začíná také růst počet neúplných rodin, zejména v případě měst, kde přibývá rodin s matkami samoživitelkami. Tento nový trend odráží pokusy přizpůsobit se změnám ve školství, zaměstnanosti a profesní mobilitě. Studie nicméně ukázaly, že z většiny afrických měst, kde je žena hlavou domácnosti, jsou tyto rodiny nadměrně zastoupeny mezi chudými [Bigombe, Khadiagala 2008: 8]. Neúplné rodiny a nukleární rodiny jsou a nějakou dobu ještě zůstanou spíše okrajovými případy. Globalizační proces je v případě v Guinei velmi pomalý a politická a ekonomická nestabilita jeho akceleraci příliš nepomáhá.

4 Konceptuální rámec kvalitativního etnografického výzkumu

Vzhledem k povaze výzkumného problému byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu případové studie, jejíž případem je studium sociálních skupin- zkoumání malých přímo komunikujících skupin, kdy je cíleno na popis a analýzu vztahů a aktivit ve skupině [Hendl 2005: 105]. V mém případě jsou zkoumanou sociální skupinou česko-guinejské rodiny žijící v České republice, konkrétně v Praze.

Zastávám přístup Stakeho (1995), který definuje případovou studii jako úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě. Sociální objekt je pro něho ohraničeným systémem- představuje systém s určitými sociálními hranicemi. Případ je něco speciálního, ale ne problém nebo téma- případ může mít problém a zpráva o případu má nějaké téma. Případ má svoji identitu a má v jistém smyslu jedinečný život [Hendl 2005: 105-106].

Ve Stakeově typologii volím tzv. intrinsitní případovou studii. Tato studie se se věnuje případu jenom kvůli němu samému, vztah k obecnější problematice

nehraje roli. Nejde o testování hypotéz nebo návrh teorie, ale o poznání vnitřních aspektů určitého případu, popis do hloubky vybraných stránek případu. Cílem je holistické porozumění případu a pochopení propojení jeho jednotlivých částí [Hendl 2005: 107]. Abych mohla proniknout do hloubky zkoumaného problému, je výzkum založen na studiu a hloubkovém popisu sledované skupiny, analýze vztahů a aktivit ve skupině (konstrukce modelu každodenní praxe rodin).

4.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Tématem výzkumu je střet kultur ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí v česko-guinejských rodinách žijících v České republice. Za cíl práce si kladu odhalit explicitní i implicitní úroveň konfliktů rodinných vzorců vznikajících v prostředí zkoumaných česko-guinejských rodin.

Výzkum se snaží odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „Do jakých střetů kultur se dostávají zkoumané česko-guinejské rodiny?“. Rovněž se ale výzkum zaměřuje i na několik dalších dílčích podotázek jako: „Jaký význam přikládají členové česko-guinejských rodin vzniklým či vznikajícím konfliktům? Jak jsou vzniklé a vznikající konflikty partnery zkoumaných česko-guinejských rodin řešeny? Existují nějaké, pro zkoumané rodiny společné, strategie k řešení konfliktů? Dochází ke stírání kulturních rozdílů či se hodnoty, normy a preference partnerů nemění? Jaké jsou každodenní praxe životů zkoumaných česko-guinejských rodin? Můžeme sledovat nějaké podobné struktury a vzorce chování rodin? Pokud ano, jaké jsou? Jak tyto rodiny rozdělují role při provozu domácnosti a výchovy dětí?

4.2 Metodologie výzkumu

Výzkum proběhl od začátku prosince roku 2014 do konce března roku 2015 prostřednictvím terénního výzkumu realizovaného v Praze, na základě kombinace dvou výzkumných technik- polo-strukturovaných hloubkových rozhovorů a zúčastněného pozorování.

Polo-strukturované hloubkové rozhovory byly založeny na připraveném schématu (viz příloha č. 3). Tematické okruhy byly voleny s ohledem na dosavadní, výše zmíněné, výzkumy. Jelikož bývá analýza sociálních vztahů a dělby rolí uvnitř rodiny závislá na sociálně-demografických a ekonomických charakteristikách výzkumného

vzorku, dotazník byl doplněn i o otázky zjišťující socioekonomické postavení²⁰ obou partnerů, zároveň i rodin partnerů (kde jsem se rovněž doptávala i na struktury vztahů a rozdělení rolí). Samozřejmě zjišťuji i individuální atributy jako rod, věk, rodinný stav (o jaké partnerství se jedná, jaká partnerství tomuto vztahu předcházela)²¹, zdravotní stav. Před výzkumem jsem provedla pilotáž s dvěma rodinami, kde jsem zvolená témata otestovala a dotazník ještě rozšířila²².

Konkrétně jsem se zaměřovala na okruhy: délka, průběh vztahu a samotné přijímání rodin obou partnerů interkulturního manželství, otázky týkající se každodenní praxe rodiny (jazyk a komunikace, rozdělení rolí v domácnosti, rozdělení financí a druh finančního uspořádání mezi partnery, vnímaná dominance/ submise partnerů, styk a vztah s příbuznými a přáteli, volnočasové aktivity, vize výchovy dětí, každodenní rituály, tradice a zvyky, slavné svátky). Především jsem nechala komunikační partnery hovořit samovolně a podle jejich vyprávění jsem i přizpůsobovala sled a obsah dotazovaného.

Téma konfliktů je problematické z hlediska toho, že se komunikační partneři často stylizují a konflikty popírají. Proto volím sled otázek, který mi usnadňuje odhalit jak implicitní, tak explicitní úroveň zkoumaného - otázky obecné záhy doplněny o otázky konkrétní: vnímání odlišností kultur, vnímání vlivu guinejské kultury, vnímaný vliv náboženství, vnímané konflikty.

Zúčastněné pozorování probíhalo pouze v rámci 3 rodin, jelikož se mi bohužel nepodařilo získat přístup do rodinného prostředí ostatních rodin. Během pozorování jsem sledovala každodenní rituály, různorodé praktiky jejich rodinného života se zaměřením na vznikající konflikty kultur. Také jsem si všímala stylu bydlení rodin (výzdoba bytu apod.), stylizaci partnerů (oblečení, ozdoby apod.) a různých sociálních zvyků (např. hudební preference partnerů a dětí).

Data jsem shromažďovala na základě vedení terénního deníku a průběžných poznámek. Často jsem se doptávala i na vzniklé situace. Vedla jsem si zároveň osobní poznámky ohledně zkušeností s komunikačními partnery. Dbala jsem na přesný přepis dat z rozhovorů za použití doslovné transkripce bez stylistických úprav, pouze

²⁰ Vycházím z charakteristik: současné ekonomické postavení partnerů, charakter zaměstnaneckého poměru, celkový příjem rodiny, přehled majetku (na základě zúčastněného pozorování a vyprávění).

²¹ Zjišťovala jsem typ vztahu (manželství, kohabitace apod.), v případě zjištění předchozích partnerství bylo mým cílem zjistit případnou existenci manželského svazku před tímto partnerstvím.

²² Objevily se nová témata-problém domácích mazlíčků a otázka obřízky.

s vypuštěním plevelných slov- vlastně a jakoby, jejichž četnost přesahovala obvyklé meze. Při rozhovorech jsem využívala audio nahrávek (mobilní telefon).

Kritická diskuse s kolegy probíhala pravidelně na bakalářském semináři, kde jsem konzultovala svá teoretická východiska, postupy, získaná data, výsledky, závěry a interpretaci dat. Svá teoretická východiska jsem rovněž konzultovala s magistrou Cirklovou. Místo auditu s kolegy jsem zvolila reflexi výzkumu s docentkou Šanderovou. Členskou kontrolu, jsem provedla s další česko-guinejskou rodinou. Ve výzkumu jsem ctěla Etický kodex Univerzity Karlovy (2013) a nejsem si vědoma žádného pochybení z tohoto hlediska. Snažila jsem se dbát na všechny zákony, ostatní právní předpisy, vnitřní předpisy Univerzity Karlovy a fakult, zásady kolegiality a akademické spolupráce, základní pravidla mezilidských vztahů a slušného chování.

4.3 Popis procedury analýzy dat

Pro rozkrývání datového materiálu kvalitativní studie se držím doporučení, které navrhuje Miles a Huberman (1994), konkrétně odhalování konfigurací a témat, preferenci přijatelnosti (tj. ověřování přijatelnosti vyzkoumaného), používání shlukování (seskupování), analogií a metafor, hledání hlavních faktorů, sledování rozdílů a srovnávání, zachycení vztahů, hledání vmezeřených faktorů (hledání dalších vlivů), vytváření logických a příčinných řetězců, kontrolu průkaznosti (hledání alternativ jiného vysvětlení), hledání negativní evidence (vyhledávání případů v rozporu s nalezenou evidencí) [Hendl 2005:233-234]. Ve své práci se nejdříve zaměřuji na výzkum struktur rodin a sestavení modelu jejich fungování. Následně se věnuji analýze tematických oblastí (rozdělení rolí, vedení domácnosti, výchova dětí apod. viz kapitola výše) a závěrem zkoumání explicitní a implicitní úrovně konfliktů (konstruované konflikty a zjištěné konflikty z analýzy získaných dat ze zúčastněného pozorování a hloubkových rozhovorů).

Výzkum struktury a modelu fungování rodin byl založen na jednotlivých hloubkových analýzách každé rodiny. Vytvořila jsem jednotlivé popisy rodin skládající se ze soupisů individuálních a skupinových atributů členů rodiny, sociodemografických dat o rodině, informacích o vztahu partnerů, vztahů partnerů k dětem a dětem k rodičům, celkové interakci členů, řešení situací (míra kooperace), jejich stylu komunikace, popis struktur, rozdělení pečovatelských a živitelských povinností a rolí při provozu domácnosti, přehled každodenní praxe rodiny. Při analýze struktury rodin

jsem používala rovněž sociodemografy k znázornění vztahů v rodině a souhrnné tabulky pro lepší přehled dat.

Analýza tematických oblastí proběhla metodou shlukování, zachycování vztahů a sledování rozdílů a srovnávání. V první fázi jsem použila tabulky, kdy jsem vybírala různé datové fragmenty z výpovědí, které jsem seskupovala dle tematických okruhů. Následně jsem v datech vyhledávala a zaznamenávala opakující se vzorce a srovnávala jsem rozdíly mezi jednotlivými okruhy.

Závěrem jsem provedla analýzu konfliktů, kterou jsem rozdělila do dvou oblastí: explicitní a implicitní úroveň. Zaměřila jsem se jak na konstruované konflikty, tak i na ty, které nebyly komunikačními partnery přímo konstruovány skrze použití analýzy orientované na případ- jednotlivé konflikty považuji za celistvou entitu a hledám konfigurace, asociace, příčiny a následky uvnitř jednotlivých případů (konfliktů), orientuji se na celkový proces konfliktů [Hendl 2005: 226]. Zároveň využívám deduktivního přístupu, kdy provádím komparaci výsledků se zjištěním relevantních výzkumů.

V případě explicitní úrovně konfliktů jsem provedla analýzu výpovědí, při které jsem hledala konfigurace a témata jednotlivých konfliktů. Poté jsem provedla shlukování datových fragmentů dle společných vlastností. U vytvořených kategorií konfliktů jsem zkoumala sílu a povahu konfliktů i jednotlivé významy, které partneři konfliktům připisují. Následně jsem se zaměřovala na hledání hlavních faktorů rozbrojů mezi partnery (u každé kategorie) a vytvářela jsem logické a příčinné řetězce jednotlivých konfliktů.

Implicitní úroveň konfliktů jsem se snažila odhalit skrze zakotvenou teorii s použitím otevřeného a axiálního kódování.

4.4 Výzkumný vzorek

V rámci svého výzkumu jsem zvolila graduální sestavování vzorku- postup typického případu. Vzorek jsem se snažila sestavit tak, aby se jednalo o představitelé průměrů. Jak Švaříček a Šedová (2014) uvádí, cílem studie typických (reprezentativních) případů je zachycení "běžných", tradičních, obvyklých podmínek a okolností zkoumaných jevů nebo situací [Švaříček a Šedová 2014: 105]. Proto jsem

zvolila úplné rodiny²³. Výběr komunikačních partnerů byl z části založen na vlastních kontaktech, z částí na metodě sněhové koule.

Výzkumný vzorek tvoří šest česko-guinejských rodin, kde otec pochází z Guinei a matka z České republiky. Původně jsem chtěla do vzorku zařadit i opačný model (matka z Guinei, otec z České republiky), kdy jsem si byla vědoma faktu, že tento model není v České republice příliš častý - guinejské ženy si většinou hledají za partnera jiného Afričana. Ačkoliv se mi podařilo nalézt tři takové rodiny, rozhovor byl odmítnut (ženy byly velice nedůvěřivé k poskytování rozhovorů či odmítaly rozhovor s tím, že jsou příliš vytíženy prací).

V rámci terénu vystupuji v tzv. roli domorodce, tj. výzkumník, který zkoumá skupinu, které je sám členem [Švaříček a Šedová 2014: 76]. Česko-guinejská partnerství jsem si z internetnických manželství vybrala z důvodu, že jsem toto prostředí dobře znala a přibližně věděla, co mohu očekávat, na základě čeho se mi následně lépe plánoval konceptuální rámec výzkumu. Má matka žila v manželském svazku s Guinejcem čtyři roky - v tomto prostředí jsem se nacházela jak v dětství, tak i následně při udržování kontaktů s jinými česko-guinejskými rodinami. Role domorodce přináší riziko neplatnosti závěrů, které mohou být zkreslené a nedostatečné. Abych tento limit snížila na minimum, snažila jsem se být maximálně nestranná a spravedlivá. Bohužel nelze vyloučit, že rodiny své výpovědi konstruovaly jinak, než v případě výzkumníka, kterého by neznaly. Toto riziko se zvyšuje i s faktem, že téma konfliktů je velmi citlivé a je často zatížené stylizací komunikačních partnerů.

Na druhou stranu mi role domorodce značně ulehčila přístup do zkoumaného prostředí. Byla mi dána naprostá důvěra. Usilovala jsem o navázání velmi intenzivního kontaktu (u dvou rodin každý týden u třetí rodiny jednou za čtrnáct dní či tři týdny)- podařilo se mi domluvit doučování a hlídání dětí. Ve zbylých třech případech se mi bohužel nepodařilo získat přístup do zkoumaného prostředí a veškerá data o rodinách jsem se snažila získat prostřednictvím rozhovorů. Pro tyto případy jsem upravila dotazník, kdy jsem přidala otázky i na způsob bydlení, hudební preference apod. Další komplikací bylo, že v těchto rodinách mohlo být interview provedeno pouze s matkou či s otcem, z důvodu časové nedostupnosti partnerů.

²³ V rámci dalšího postupu ve svém výzkumu bych se chtěla rovněž zaměřit i na neúplné rodiny, které je rovněž nutné zmapovat, obzvláště, co se vzniklých konfliktů týče.

Před zahájením výzkumu jsem komunikační partnery obeznámila s tématem výzkumu a jeho obsahem. K ničemu jsem je nenutila a vždy jsem připomínala, že pokud chtějí, mohou z výzkumu odstoupit. Od všech jsem měla písemný souhlas ke zpracování získaných dat pro bakalářskou práci. Po celý výzkum jsem zachovala jejich anonymitu pro zachování jejich důstojnosti a soukromí (neuvádím pravá jména a soukromé informace). S žádným svým kolegou jsem se na stejném místě sběru dat nesetkala.

5 Analýza a interpretace dat

V této kapitole se budu věnovat analýze získaných dat a jejich interpretaci.

5.1 Souhrnná charakteristika zkoumaných rodin

Jedná se o nukleární rodiny, monogamní svazky, prvotně vzniklá manželství²⁴, které momentálně prochází dvěma rodinnými cykly: rodiny s malými dětmi (raný věk dítěte či předškolní věk dětí) a rodiny s dětmi ve školním věku. Analýza struktury rodin ukázala, že pro tyto dva cykly lze sledovat shodné struktury vztahů a modely fungování.

Věk partnerů se pohybuje od 31 do 48 let, věk dětí od 2 do 17let. Všechny páry žijí v Praze. Ženy pocházejí z Prahy, muži z Konakri, Kindie a Mali.

Vzorek je socioekonomicky homogenní, jedná se o tzv. střední třídy či vyšší střední třídy, ekonomicky stabilní²⁵. Muži pocházejí z nižších středních vrstev, kde otec zajišťuje zdroj obživy, matka je většinou negramotná (či gramotná částečně), zastarává péči o domácnost (nachází se zde i jeden opačný model, ve kterém stále však výrazně převažuje péče ženy o domácnost a výchovu dětí). Ženy pocházejí z ekonomicky stabilních rodin, dobře finančně zajištěných (v jednom případě žena pochází z nižší střední třídy). Jedná se o modely dvou-příjmových rodin, kde je živitelská povinnost rozdělena mezi oba partnery.

Muži mají vysokoškolské vzdělání či vyšší odborné, v jednom případě středoškolské vzdělání. Ženy mají ve dvou případech vysokoškolské, ve čtyřech případech středoškolské.

Co se týče náboženství, všichni muži jsou muslimského vyznání, ale většina z nich Islám nepraktikuje²⁶. V případě matek jde o víru v neurčité náboženství²⁷,

²⁴ S výjimkou jedné rodiny.

²⁵ Jen jedna rodina se nachází v nepříznivé finanční situaci.

²⁶ Za praktikujícího muslima považuji muže, který se pravidelně modlí, dodržuje sliby jako nejíst vepřové, nepít alkohol, a který slaví jednou do roka svátky (Ramadán, Tabaski). Vycházím z pěti pilířů Islámu a ortodoxního islamistického modelu.

ateismus, či víru katolickou (praktikující věřící). Pro lepší přehled informací následující tabulka:

Č. rodiny	Pohlaví:	Věk:	Občanství:	Země a město původu:	Náboženství:	Délka vztahu:	Délka manželství	Děti
1	Muž	44	české	Guinea, Kindia	Muslim (Praktikující)	18 let	16let	Syn (14) Dcera (7)
	Žena	40	české	Česká republika, Praha	Ateistka			
2	Muž	42	české	Guinea, Konakri	Muslim (Nepraktikující)	18 let	17let	Dcera (17)
	Žena	37	české	Česká republika, Praha	Věřící, bez specifikace			
3	Muž	35	české, guinejské	Guinea, Kindia	Muslim (Nepraktikující)	10 let	3 roky	Syn (5) Syn (3)
	Žena	32	české	Česká republika, Praha	Věřící, bez specifikace			
4	Muž	32	české, guinejské	Guinea, Mala	Muslim (praktikující)	10 let	3 roky	Dcera (3,5) Dcera (2)
	Žena	31	české	Česká republika, Praha	Katolík (praktikující)			
5	Muž	48	české, guinejské	Guinea, Konakri	Muslim (praktikující)	10let	7 let	Dcera (8) Syn (12)
	Žena	41	české	Česká republika, Praha	Katolík (praktikující)			
6	Muž	42	guinejské	Guinea	Muslim (nepraktikující)	11 let	7let	Syn (5) Syn (3)
	Žena	33	české	Česká republika, Praha	Ateistka			

Tabulka č. 1 Přehled základních údajů o zkoumaných rodinách

5.2 Rozdělení rolí

Analýza ukázala, že narození dítěte představuje v oslovených rodinách zlomové období (srov. Maříková 2007). Mění se životní dráhy muže a ženy nejen z pracovního hlediska a celkové alokace finančních zdrojů rodiny, které začnou spočívat pouze na bedrech muže, ale i z hlediska každodenní praxe rodiny- fungování rodiny, zavedení každodenních rituálů, řádu, konkrétní rozdělení rolí. Oba partneři většinou konstruují,

²⁷ Korán přikazuje muslimovi vzít si pouze věřící ženu. Muži ve třech případech konstatovali, že je víra pro Guinejce velmi důležitá a pro uznání sňatku je víra jejich budoucí ženy stěžejní (rovněž i schválení sňatku rodinou a příbuzenstvem). Často svým rodinám sdělovali, že si berou křesťanky.

že do narození dítěte existovala relativně shodná participace partnerů (srov. Křížková 1999, Chaloupková 2005). Často poukazují na fakt, že narození dětí zavazuje k navození a stálého udržování řádu domácnosti, zvláště, co se vaření týče. Řád je komunikačními partnery vnímán jako velmi důležitý k udržení běhu domácnosti.

V tomto rodinném cyklu, v raném a předškolním věku dítěte²⁸, můžeme u zkoumaných rodin sledovat tzv. neo-tradiční model (srov. Crittenden 1999), s hlavním živatelem otcem a jedinou pečovatelkou matkou, která přerušuje svou pracovní dráhu z důvodu plnění mateřských povinností. Rodiny přechází na společné hospodaření, kdy jsou peníze dávány dohromady na společné živobytí. Ženy zastávají všechny domácí práce s tím, že muži pomáhají při úklidu a vaření²⁹. Muži zdůvodňují participaci na vaření hlavně z důvodu, že jim česká kuchyně nechutná. Ve vyprávění komunikačních partnerek nacházíme konstruovanou korelaci mezi počtem hodin strávených péčí o děti s počtem hodin odpracovaných domácími pracemi. Komunikační partnerky předstíraly vizi, že v budoucnosti rodina opět vstoupí do vyrovnané participace živitelských a pečovatelských rolí³⁰.

V rodinách s dětmi ve školním věku můžeme sledovat model dvoupříjmové rodiny, jak ho například popisuje Čermáková (2000). Živitelské povinnosti jsou rozloženy mezi matku i otce, kdy je finanční uspořádání oddělené, partneři si konkrétně rozdělili, jakou oblast kdo zafinancuje. Autoritu v rodině mají oba dva rodiče. Role jsou segregované a komplementární. Segregace rolí není explicitně vnímána, je nahlížena jako něco, co vyplynulo z rodinného cyklu, a není jí připisován žádný význam-konstruují ji na základě pracovního zatížení sebe a svého partnera. Ačkoliv partneři konstruují model sdíleného rodičovství, rovnovážné rozdělení rolí v domácnosti a možnost pracovní seberealizace (muže i ženy), z analýzy vyplývá, že většinu domácí práce obstarávají ženy, stejně tak, jako výchovu dětí (strávený čas matky s dětmi mnohonásobně převažuje strávený čas otce s dětmi). Komunikačními partnery je vnímána potřeba kooperace obou partnerů, na které rodina stojí.

Ve zkoumaném vzorku se nachází ekonomicky nestabilní rodina. Její momentální nepříznivá situace plyne ze závažného onemocnění dcery. U této rodiny je

²⁸ Tento cyklus Plaňava (2000) obecně nazývá jako rodiny s malými dětmi. Dále tedy už používám jen pojem „rodiny s malými dětmi“.

²⁹ Když jsou ženy s dětmi, vaří pouze české jídlo, pokud muž hlídá dítě/děti vaří jim pouze africké jídlo.

³⁰ Předpoklad návratu do práce. V jednom případě žena změnila pole zaměstnanecké působnosti, avšak předpokládá, že se příjmy rodiny opět vyváží.

zásah onemocnění do rodinného rytmu velmi patrný. Jelikož dítě prodělalo v dětství nesčetně operací a většinu času do svých dvanácti let pobylo v nemocnicích, rodinné rituály a řád rodiny se začaly formovat až od tohoto věku dítěte. Role jsou zde individualizované, nepřesně určené- vyplývají z každodenních situací a často z výsledku orálních konfliktů, které jsou popisovány jako velmi intenzivní. Absence segregace rolí je vnímána. Hranice mezi podsystémem manželským a rodičovským nejsou zcela jasné. V tomto případě dochází k jevu, který Bowen (1994) popisuje jako nediferencovanou masu rodinných já - prolnutí a znečitelnění kompetencí, kdy pak všichni mluví do všeho a nikdo není za nic odpovědný.

U této rodiny jsou také patrné jevy, o kterých pojednává Matoušek (2003), tedy došlo k posílení interakce mezi matkou a dítětem, vztah je zde o mnoho silnější než v případě otce. Z výpovědi matky také došlo k „tlačení dítěte do dospělejších rozumnějších způsobu chování“, které matka popisuje jako „vedení dcery ke smyslu pro realitu“. Můžeme zde sledovat také stav, který připomíná syndrom „prázdného hnízda“ u otce, který si stěžuje na ztrátu společně stráveného času rodiny s dítětem, které nyní nabylo jiných zájmů. Hovoří o prázdné domácnosti, přemíry volného času, ztrátě radosti, pocitech osamělosti, depresích, strachu ze separace a odcizení dítěte.

V rámci genderového vnímání rolí lze sledovat spíše pružné pojetí role muže a ženy. Pouze v případě dvou domácích prací- praní a žehlení- je zřetelně oddělována role „typicky ženská“. Tento jev popisuje např. Chodorow (1999), který tomuto konstruování přikládá společenské budování genderových identit mužů a žen.

Na základě rozhovorů a zúčastněného pozorování lze sledovat dominanci žen. Ženy se většinou staví do role „plánujícího“ či „rozhodujícího“, kdy si stěžují na absenci řádu svého partnera, kdy musí ve většině případech přebírat iniciativu „něco podniknout“. Z výpovědí lze usoudit, že rodina představuje hlavně citovou funkci.

5.3 Výchova dětí

Rodiny předstíraly idealizovanou vizi rovnovážné pečovatelské a výchovné participace, ale silně převažuje vliv ženy, což souvisí i s tím, že ženy s dětmi tráví více času. Rovněž můžeme sledovat tzv. expresivní prioritu žen, tedy jak uvádí Parsons (1955), přetrvávání úkolu zajišťování citového klima rodiny [Možný 2006b:45]. Lze sledovat volnější vztah k otci než k matce, kdy otec představuje spíše jistý druh autority. Členové se navzájem respektují a berou na sebe ohledy.

Výchova je dána pevnou hierarchií odpovědnosti a pevnou aliancí mezi rodiči a bývá často zatěžována uplatňováním „hmotné situace“ dětí a uplatňováním tělesných trestů. V rodinách s malými dětmi ženy styl výchovy připisují nízkému věku dětí. Výchova se dle komunikačních partnerek rozhodně změní, až děti „poberou rozum“.

Ačkoliv většina studií (např. Frameová 2004, Cools 2006) poukazuje na potencionální těžkosti způsobené odlišným kulturním prostředím partnerů zvláště v oblasti výchovy dětí a nahlížení genderových rolí, výzkum ukazuje na opačné závěry. Komunikační partnerky uvádí, že nezasahují do stylu výchovy svého partnera a v případě vedení dětí k náboženství, zvykům, tradicím nechávají zcela „v režii“ svého partnera. Z výpovědí vyplývá, že se výchovné kompetence doplňují. Výchova je společná, založená na tolerantním přístupu partnerů- každý partner vychovává děti po svém. Často se můžeme setkat s následující výpovědí:

„(...) tuhle část nechávám úplně v A. (manželových) kompetencích, že jak si to on zařídí, tak takový to bude mít, když bude chtít děti brát do mešity, tak já mu v tom nebudu bránit. Stejně jako on mi nebrání v tom, abych je brala do kostela, ale pokud chce dodržovat guinejský tradice, tak ano, nemám s tím vůbec nic proti a budu ráda, ale zase, to je asi oblast, kam mu nechci vstupovat a ani nemám potřebu na ni nějak nahlížet. Je to prostě jeho věc. Možná jsou na to ještě malý, myslím, že ta starší by byla schopná leccos pochopit, ale... jak říkám, tohle je v jeho režii. A to nechávám úplně na něm a mám dojem, že jim žádnou jakoby vědomostní a ideologickou vymežárnu nedělá. Sice občas se jich zeptá, jestli se s ním nechtěj pomodlit na koberečku. Oni někdy jdou, někdy ne.“ (Klaudie)

Loučimová (2006) poukazuje ve své studii na fakt, že právě tato tolerance partnera je základní ingredience pro úspěšné udržení interkulturního vztahu.

5.4 Jazyk a komunikace

V rámci výzkumného souboru rodiny mluví česky, dvě rodiny česko-francouzsky (ústřední jazyk je pořád čeština). Mateřštinou (kmenovým jazykem) mluví muži pouze se svými přáteli či rodinou, ve své rodině není žádná tendence k jejímu používání (ani do budoucna nechtějí manželku a děti učit kmenovým jazykům, což v případě francouzštiny ano).

Komunikační partnerky uváděly, že muži uměli velmi dobře česky, což stíralo jakékoliv možné bariéry mezi nimi, jejich rodinami a jejich přáteli. Analýza rozhovorů

však vypovídá o jazykové bariéře v případě komunikace žen s rodinami svých partnerů. Tato bariéra brání k navázání užších vztahů s partnerovou rodinou.

V případě komunikace lze sledovat vysokou komunikační intenzitu mezi partnery s velkou emocionální podporou. Většinou se partneři drží předem domluvených řešení situací, což celkovou komunikaci usnadňuje.

Některé rodiny si stěžovaly na problémy v komunikaci (celkově špatná komunikace mezi partnery, partneři si nesdělují, co by měli), kdy jsou deficity vnímány oboustranně. Komunikační partnerky také poukazovaly na vysokou intenzitu komunikace s partnerovou rodinou, která je nahlížena jako otravná- častá komunikace s partnerovou rodinou zasahuje do času, který mohla rodina strávit společně.

5.5 Udržování kulturních zvyků

V rodinách lze sledovat marginalizaci guinejské kultury a asimilaci rodiny českému kulturnímu zázemí. Rodinné rituály vychází z českého kulturního prostředí³¹. Jelikož muži nepraktikují Islám ortodoxně, na rodinných rituálech se muslimské zvyky příliš neodrážejí. Rodiny nedrží žádné muslimské svátky a tradice (s výjimkou obřízky, na kterou je kladen velký zřetel), naopak dodržují české svátky: Vánoce, Velikonoce. I když se praktikující muslimové snaží vést své děti k Islámu (učí je se modlit, vypráví o učení Koránu apod.), celkově to zatím rodinu v jejím fungování příliš neovlivňuje (neberou rodinu do mešity, neslaví muslimské svátky apod.).

Komunikační partnerky často zmiňovaly, že v případě vztahu s Čechem by shledávaly rozdíl ve vztahu k rodině a širšímu okolí (i v celkové komunikaci), sociální otevřenosti (pohostinnosti, průběhu návštěv přátel), vaření a stylu stolování (společné jídlo na tácu, preference lžice před ostatními příbory), trávení volnočasových aktivit (výlety, více zimních dovolených, styl cestování). Na základě získaných dat lze také soudit, že vliv guinejské kultury se v rámci rodinných rituálů odráží ve výzdobě bytu, nošení afrických krojů a v hudební preferenci guinejské hudby (obou partnerů).

Komunikační partneři často při popisu své rodiny používají adjektivum „normální“ či „nevybočující“. Příkladem takovéhoto výpovědi může být následující:

„Naše rodina, já nevím... (...) Jsme normální rodina...“ (Ibrahim)

³¹ S výjimkou stolování a návštěv přátel. Tomuto tématu se budu věnovat podrobeněji v kapitole o konfliktech.

Zde můžeme sledovat tzv. budování určité skupinové identity, v případě česko-guinejských rodin implicitně vyjádřené jako české. Oddělování „my a oni“ či „my a ti druzí“, je vyjádřením skupinové sounáležitosti. Například B. W. Loewenstein (1997) uvádí několik příčin k tvorbě kategorizace „kdo je uvnitř a kdo je venku (my versus oni)“. Jedná se o vsugerované myšlenky, které napomáhají k ovládnutí mínění o sobě i druhých, kdy Loewenstein odkazuje na úsilí společnosti po větší soudržnosti vyvolané vnějším nebezpečím [Loewenstein 1997, 8- 10]. Jak i vyplývá z výpovědí, muži se nepovažují „být cizincem“, ztotožňují se s českou identitou (behaviorální asimilace). Často jsou i dotčeni, když je někdo za cizince označí. Jak uvádí Joppke a Morawska (2002), pokud chtějí imigranti a cizinci dosáhnout vyšších socioekonomických pozic je asimilace nejpraktičtějším řešením. Jelikož se ve zkoumaných rodinách nacházejí výše postavení zaměstnanci, lze asimilaci nahlížet jako uvědomovanou logickou strategii k úspěchu v zaměstnání i ve společnosti obecně (srov. Klvačová 2006, Tollarová 2006).

5.6 Volnočasové aktivity

I když je vzorek socioekonomicky homogenní, způsob trávení volného času se v rodinách liší, v každé rodině lze sledovat jiné záliby a preference. Tato oblast je konsistentním polem konfliktů a budu se jí věnovat podrobněji v kapitole o konfliktech.

5.7 Přijímání interkulturního manželství okolím a rodinami partnerů

Kulturní odlišnost pro rodiny partnerů na počátku vztahu znamenala velký problém, který se projevoval zejména odstupem. Nedůvěra rodičů v interkulturnímu manželství převládala jak na guinejské straně, tak na straně české. V počátcích se snažili upozornit na možná úskalí interkulturního vztahu, kdy poukazovali na kulturní, náboženskou a mentální rozdílnost partnerů, kdy negativní očekávání plynula ze stereotypizace typické pro Českou republiku a Guineu.

Na straně české se nacházely nejčastěji obavy z muslimského vyznání, nevěry, domácího násilí či v odvozu/přesunu do Afriky. Příkladem takových výpovědí je následující:

„(..)Možná mý rodiče mi to nikdy neřekli nebo neřekli mi to napřímo, ale tak jako latentně v nich asi přítomno bylo, že jsem to dešifrovala z věty, kterou mi řekli vícekrát tenkrát na začátku. Že kdyby se cokoliv dělo, tak se...at' se nestydím za nima

přijít. Takže to a co se týče stereotypů, tak spíš lidi očekávali, že mě bude podvádět, takže na to jsem byla připravená.“(Klaudie)

Na straně guinejské se nacházely obavy, že se partner nevrátí zpět do Afriky a zůstane v Evropě, že partner přeruší kontakt s rodinou (ze strany české partnerky mu bude kontakt zakázán) či že partnerka zamezí posílání investic guinejské rodině³². Nejčastěji lze sledovat výpověď tohoto typu:

„(...) moje tatínek už nebyl, když jsme se znali, byla tam moje máma, tak moje máma, když jsem ji povídal s nima, že chodím s...do té doby, když jsem říkal, už byla těhotná, já jsem říkal, že mám ženu, že je těhotná, a ona říkala, že je to dobrý, ale že neví, jestli ty Evropanky bílé chtěly jako přijít do Afriky. No říkala takhle, že neví, jestli oni by chtěly, že Evropanky, když jsou...neříkala jako proti, ale říkala, že když Evropanky jsou, když někdo má Evropanka, že děláte děti a pak ona nechce jít tam jako doma a ty děti zůstane u ní. Ona ti bere jako děti, říkala, víš...Ale tak jako, že to není nutně, že by byla proti, ale že nevadí to.“(Ibrahim)

Počáteční bariéry jsou momentálně rodinami považovány za překonané. Počáteční nedůvěra a odstup rodin neměl na interkulturní manželství přílišný vliv. Rodiny nevnímaly a nevnímají žádné deficity, v čemž sehrála hlavní roli silná sebedůvěra partnerů ve svazek

Komunikační partneři vypovídali o pozitivním přístupu ze strany přátel a bližšího okolí partnerů, avšak stěžovali si na celkový přístup české majority. Často se setkávají s „divnými pohledy“, někdy i verbální či fyzickou agresí.

„No, ale jinak jakoby jsou nějaký lidi, který se zašklebje, když jsme třeba šli vedle sebe, jakoby hlavně si myslím, že český kluci žárlej, že berou český holky, to si myslím, že je docela vidět, no a potom jako moji spolužáci z vejšky, taky ty poznámky jo, Světlana je na černochoy a samozřejmě, to co se říká o černoších, tak to pořád někdo omývá do kola, je to pravda? Takže takovýhle věci no. Ale třeba kamarádka byla ve výtahu a chtěli tam nastoupit lidi a podívali se na děti a řekli ježiš šmarja.“(Světlana)

³² Komunikační partneři vypovídali, že je na ně kladen požadavek, aby své rodiny finančně zabezpečovali skrze zasílání určitého pravidelného toku peněz.

5.8 Problémy rodin a konflikty

Nejproblematičtějšími aspekty česko-guinejských partnerských vztahů lze shrnout do následujících bodů:

- 1.) Problém komunikace mezi partnery
- 2.) Intenzivní vztah s guinejskou rodinou
- 3.) Návštěvy guinejských přátel
- 4.) Rozdílný způsob trávení volného času
- 5.) Problém úklidu a domácího mazlíčka
- 6.) Střety s náboženskými předpoklady

5.8.1 Problém komunikace mezi partnery

Ač by se mohlo zdát, jak některé studie dokládají (srov. Frameová 2004, Cools 2006), že bariérou v komunikaci bude odlišný jazyk, problém komunikace se nachází jinde. Komunikační partnerky ve svých výpovědích uváděly, že partneři spolu nehovoří „tak často a tak do hloubky“, jak by měli/jak by si přáli. V případě snahy o zintenzivnění a prohloubení komunikace dochází k „výměně názorů“. Obdobně si stěžovala i komunikační partnerka na tzv. „dělání věcí za zády“, které zdůvodňovala svou nedůvěrou v schopnosti muže v následující výpovědi:

„Jo, teďka jsme se pohádali nebo teďka už je to delší dobu, tím že, já nevím, on začal, tenkrát začal podnikat, když jsem měla malýho chlapečka, odešel od mámy z práce a začal podnikat a bylo to takovým stylem, že mi o tom neřekl a všechno si vyřídil sám, takže já jsem byla dotčená, že jako manželka bych o tom měla vědět, tak to jsme tenkrát prodělali trochu krizi, v tom těhotenství druhým... Kdy mě tohle teda vadilo, že se pouští do různých věcí a se mnou to neprobírá. Ale on to neprobíral z důvodu, že já jsem ve všem pesimista, za další si myslím, že on nemá úplně ty manažerský schopnosti, znám ho z práce, vím, názor mám, byla jsem s ním takhle v kontaktu, takže nemyslím si, že je úplně vhodnej na podnikání, takže z toho důvodu, že si to myslím, jsem ho většinou spíše odrazovala. Z tohoto důvodu mi to taky neřekl, což mě jako naštvalo. Takže to bylo tenkrát a teď zase někde něco, jako firmu uzavřel, vrátil se k mámě, ale když se mu ještě sem tam něco objeví, tak to dělá a zase mi o tom neřekne. Takže jsem pak úplně náhodou zjistila, že třeba někde kšeftoval, jako jo bylo to legální, ale prostě neřekl mi o tom.“ (Milada)

„Manželka nemá ráda, když já neodpovídám. Já prostě někdy nechci mluvit, nechci to řešit. Ona něco povídá a já hm. A ona, jaký hm, povídej něco. A já jen hm. Nemluví. Nechci. To nesnáší, chce mluvit a řešit.“ (Jason)

V těchto případech jde o odlišné nahlížení potřeby a stylu komunikace mezi partnery a odlišného názoru na intenzitu vztahu mezi manželi (srov. Foeman a Nance, 2002). Představa o komunikaci mezi partnery se v porovnání českého kulturního prostředí s prostředím guinejským značně liší. Guinejská společnost je založena na patriarchální rodině, kde role mužů odpovídá tzv. instrumentální prioritě, jak uvádí Parsons (1955), tj. koordinování skupiny ke zvoleným cílům [Možný 2006b:45]. Potřeba vzájemné komunikace ve věci řešení aktivit muže se proto jeví jako zbytečná.

5.8.2 Odlišný názor na intenzitu vztahu partnera s jeho rodinou

I když odlišná kulturní mentalita partnerů hraje spíše pozitivní roli a sociální otevřenost a přátelskost a je ženami přijímána jako něco pozitivního, problém je spatřen v intenzivní komunikaci partnera s rodinou v Guinei. Intenzivní komunikace s rodinou zasahuje do času, který měl být dle žen věnován vlastní komunikaci partnerů či trávení času s rodinou. Nejtypičtější výpovědí je následující:

„(...) A. (manžel) je skoro pořád na telefonu a do dneška mě to jemně štve, protože když já po něm něco chci nebo si s ním chci povídat sama a on hodinu a půl, dvě hodiny z večera protelofunuje s Afrikou nebo se svými příbuznými všude možně po světě (...). (Klaudie)

Na druhou stranu je intenzivní pouto k rodině naopak oceňováno (a to jak v případě komunikace, tak v případě samotného chování guinejského partnera k rodině).

5.8.3 Návštěvy přátel

Při analýze jsem narazila na časté konstruování „neobvyklosti“ návštěv přátel guinejského partnera. Ženy často vypovídaly o „drzosti“ návštěvy, která přichází bez ohlášení či si bez optání bere jídlo, které je v bytě k dispozici. Příkladem takových výpovědí je tato:

„Jo, ze začátku, to mi přišlo, ze začátku mi to přišlo hodně zvláštní, že přijde neohlášená návštěva v půl 12 v noci a že si sama otevře ledničku a jednoznačně sáhne po mým nejoblíbenějším jogurtu a já nemůžu nic říct (...).“ (Klaudie)

Komunikační partnerky celkově poukazují na převahu potřeby sdílení rodinného života svého partnera nad udržováním soukromí.

„(...) jakože furt všechny by tady měl nejradši a furt ze všema byl, a to já jsem v tomhle zas taková spíš kontroverzní, mám ráda soukromí, jako nemusím si každého brát domu a tak, takže to jo, no.“ (Sára)

„(...) prostě žena občas sama říká, že jsem víc jakoby pro lidi než pro rodinu, a u nás, když ráno vstáváme, barák se otevře někdy v 7 a zavírá se v deset, když se jde spát, že jo, prostě vlezeš prvníma dveřma a vylezeš jakoby druhýma, prostě ten barák je otevřen všem a já bych s tím neměl problémy. Manželka určitě ano.“ (Salah)

Tento problém je řešen rezignací žen. Často jsou nakonec pozitivně „fascinovány“ pohostinností a africkou otevřeností a na průběh návštěv si zvykají.

Analýza také ukázala, že je kontakt udržován pouze s přáteli ze strany guinejského partnera. V případě přátel ženy, zejména žen, je guinejským partnerem držen znatelný odstup. Ženy se snaží vycházet mužům vstříc a své schůzky s přáteli přesouvají mimo domov.

5.8.4 Rozdílný způsob trávení času

Nejproblematictější oblastí je způsob trávení volného času (srov. Zhang, van Hook, 2009). Komunikační partnerky si často stěžovaly, že s partnery nemohou trávit „dovolené“ dle své představy. Guinejci totiž ctí pravidlo, že při návštěvě cizí země musí ze všeho nejdříve navštívit své známé a příbuzné a až potom se mohou věnovat turistickým záležitostem. Tato představa je pro ženy zvláštní a není přijímána příliš pozitivně.

Problematická je i představa „společných výletů“. Pro Čechy je celkem přirozené jezdit na chatu, chodit do lesa „na houby“ či dělat výlety napříč Čechami a Moravou. To bývá však v očích Guinejců těžko pochopitelné. Chození na výlet je guinejskými partnery často odmítáno či děláno se sebezapřením. Houbaření je nepochopitelné z hlediska toho, že v Guinei les představuje čiré nebezpečí.

„Třeba když jedeme někam na výlet, tak on to dělá se sebezapřením, aby byl se mnou nebo s náma, abychom podnikli jako něco jako rodina. A zase, on si výlet představuje: pojedeme někam do zahraničí a tam budeme a tomu zase nerozumím zase já, proč teda musíme bejt v tom zahraničí, když jsme si teda mohli udělat výlet tady

někde v Čechách. Ale to jsou takový body, kde se asi můžeme. Ale já s ním do toho zahraničí pojedu a on se mnou někdy půjde na Karlštejn. Že je to takový, že tam je spíš asi jako nějaký emocionální blok, v tom, že když já vím, že on dělá něco pro mě, něco, co nemá rád, tak já z toho nemůžu mít ani pořádnou radost, protože vím, že on to dělá se sebezapřením nebo že to dělá navzdory co by si přál dělat jinýho.“ (Klaudie)

Střety názorů se objevují i v provozování zimních sportů a dovolené na horách, které jsou guinejskými partnery odmítány. Odlišnost trávení volného času se promítá i do kulturního vyžití, které je v rodinách zastoupeno minimálně. To bývá také připisováno absenci zázemí ze strany guinejského partnera, kdy není tzv. „babiček na hlídání“.

5.8.5 Problém úklidu a domácího mazlíčka

Komunikačními partnerkami bylo také podotknuto, že muži občas „přílišně lpí“ na úklidu, obzvláště v kuchyni. Lpění na úklidu bylo nahlíženo jako časté místo rozbroje mezi partnery, kdy bylo ze strany muže poukazováno na nedostatečnost a nepohotovost. Typickou výpovědí je následující:

„ (...) Já si spíš myslím, že je to spíš takovej osobnostní rys, protože on jakoby ten pořádek má na vrcholu hierarchie hodnot a já o sobě nemůžu říct, že jsem bordelářka, ale jsem schopná, já nevím, vydržet špinavej hrneček na stole po dobu 30 minut nebo 60 minut. On ne. On jakmile tam ten hrníček uvidí, tak už po mě dupe, a je mu úplně jedno, že já jsem třeba v tu dobu, když jsem tam ten hrneček pokládala, tak jsem musela jít rychle s mladší dcerou na nočník, protože hlásila, že chce čůrat. Jakoby tyhle okolnosti, který vedly k tomu, že ten hrníček není uklizený okamžitě, on totálně pomíjí. Stejně tak, jako když se vám popisovala, že by byl nejradši, kdyby holky vůbec nic nedělaly, protože by mohly udělat nepořádek. Jo a tam se střetáváme dlouhodobě a tam asi z toho nevidím nějakou cestu ven, než počkat, než holky vyrostou a nebudou, co se týče tvorby nepořádku tak aktivní, iniciativní a kreativní.“ (Klaudie)

Čistá kuchyně a domácnost je pro Guinejce klíčovou záležitostí, jelikož nedbalost a nedostatečnost při úklidu mohou vést k roji hmyzu, parazitů či k nějaké nemoci. Ve výpovědích bylo poukazováno v této souvislosti i na konflikt ohledně množství kupovaných hraček dětem. Ze strany otce byl tlak k jeho omezování, jelikož hračky zahlcovaly domácnost, evokovaly všude přítomný nepořádek, případně k němu

děti podněcovaly. Tento střet preferencí je častým zdrojem rozbroje, který dle komunikačních partnerů nemá řešení.

Další problematickou oblastí se jeví otázka domácího mazlíčka. Guinejští partneři se k chování zvířectva v prostorech bytu (domu) staví velmi odmítavě. Navíc psi a kočky jsou v Guinei nahlíženy jako pouliční zvířata, často nebezpečná, agresivní a nemocná, proto jim guinejští partneři příliš nedůvěřují. Typickými výpověďmi jsou následující fragmenty:

„Protože psi jsou vychovaní, že neznaj ostatní, a vidí a útočí. Tak to mám v hlavě. Jsou zlí a... (...) No... Já zvíře jako nechci prostě, jako postarat se... (Mohamed)

„(...)když jdeme na procházku, tak jakoby běží pes, a mně to přijde takový normální, my jsme tady na to zvyklí, že pes přichází, že jo, ale A. (manžel) ten zbystří a třeba připraví si něco, čím by jako zaútočil, protože u vás teda jako psi útočej“ (Světlana)

5.8.6 Střety s náboženskými předpoklady.

Při analýze jsem nacházela konflikty, které jsem obecně zahrнула pod kategorii „střety s náboženskými předpoklady“. Nazývám je tak z toho důvodu, že vyplývají z náboženských předpokladů, které jsou na partnery v Guinei kladeny. V rozhovorech jsem se setkávala s otázkou mužské obřízky a výběrem jména dítěte.

Otázka obřízky je v rodinách palčivým tématem. V islámu je na obřízku mužů dáván zřetel a v rámci Guineje je obřízka nahlížena jako velmi důležitá. Pro rodiny je naprosto vyloučené, aby jejich potomci obřízku neměli. Komunikační partnerky sice vnímají obřízku pozitivně, nesouhlasí však s průběhem lékařského zákroku, který jim přijde velmi rizikový. Poukazují na obtížnost provedení lékařského zákroku, na který se v České republice musí čekat. Ve vyšším věku dítě zákrok hůře snáší, je ho potřeba například dát do narkózy apod. Typickou výpovědí o nahlížení obřízky je následující:

„Obřízku, myslím si, že jsem teda jedna z mála, která nemá obřezané děti, ale není to z toho důvodu, že bych byla proti, ale říkala jsem, že to je sice dobrá věc, ale co mi vadí, je dávat děti do narkózy jen tak. S tím, že v dospělosti se to dá dělat jen s lokálním umrtvením, takže jsem řekla, že si to pak mohou nechat udělat, až budou velký, možná to budeme řešit ze zdravotních důvodů, protože tím, že se o to manžel

nestará, tak taky moc nevím, co s tím. Takže když to budou muset mít ze zdravotních důvodů, tak už pak prostě budu mít zdůvodněný, ale abych dávala děti prostě do narkózy jen tak, z takovýhleho důvodu se mi to nechce.“ (Milada)

Otázka obřízky byla v rodinách oficiálně vyřešena tím, že byla posunuta na dobu neurčitou. Ženy vnímají tento krok partnerů jako obrovský tolerantní kompromis. Rodiny mužů a guinejští přátelé tolik přístupní k tomuto kroku nejsou. Většinou se dotazují, jestli už děti obřízku podstoupili. Je zde tedy znatelný tlak.

„Jsme to zkoušeli jako... jsme si říkali, že to třeba jako půjde, ale on byl hodnej, když byl malej, ale čím vyrůstal víc, tak prostě mu nejdou ani ostríhat nehty na nohou, prostě nic, takže to pro mě bylo nepředstavitelný, a právě jakoby třeba jako...ono z A. (manžela) ty emoce vyprchaly, z té první obřízky, ale ze mě ne. A on říkal, že bude mít, ten druhej, ale když viděl, jak jsem z toho špatná, tak od toho odstoupil, což je taky hezký. (...) já si myslím, že od něj je to velkej kompromis, že to nechal na dobu neurčitou, protože i před kamarádama, třeba přijdou, už má obřízku? Je to prostě pro ně něco, co musí bejt (...)“ (Světlana)

Dalším problémem byl výběr jména dětem. Komunikační partnerky odmítaly děti pojmenovat muslimskými jmény, jelikož se obávaly negativní reakce české majority. Vypovídaly, že by se tak integrace dětí do českého prostředí ztížila. Jelikož v Guinei je tradicí, že jsou děti pojmenovány po praotci, pramatce či někoho z příbuzných, ze strany mužů byl zprvu vyvíjen tlak k těmto jménům (většina Guinejců nese muslimské jména jako Mohamed Alí či Ibrahim apod.). Na konec muži uznali, že muslimské jméno může vést k určitým předsudkům a předsudečným sklonům, které mohou stavit dítě do nesnadné pozice. Páry dospěly ke kompromisu afrického jména, jenž nezní tolik „muslimsky“. Typickou výpovědí je následující:

„(...) jsme se třeba hádali kvůli jménu u prvního syna, protože on chtěl typicky africký jméno, já jsem řekla, že muslimský jméno mu v žádném případě dávat nechci, tak chtěl alespoň druhý jméno, tak jsem mu řekla, druhý jméno ano, ale musí se mi alespoň trochu líbit, tak mi napiš nějaký jména a když tam bude nějaký, který bude jako, který je pro Čechy, nezní typicky muslimsky, tak ano, no a prostě mi tam napsal nějaký Ibrahim a prostě všechny možný takovýhle jména, tak jsem potom řekla, že mu takový jméno dávat nebudeme. Nakonec teda nemá takový, no ale v Africe musel říct, že takový

nějaký má, že tam jim řekl, že se tak nějak jmenuje, ale nemaj. To jsme se tenkrát hádali no.“ (Milada)

5.8.7 Strategie řešení konfliktů

Vzniklé konflikty bývají bagatelizovány a nahlíženy jako nepodstatné v rámci fungování partnerství a rodiny. Bagatelizace problému vede k upevňování suverenity partnerů ve svazek a utvrzování užšího a širšího okolí v představu „normálního“ fungujícího partnerství. Bagatelizace je tak strategií k překonávání samotných konfliktů. Samotné řešení konfliktů je páry konstruováno jako kompromis, který je však automatický, většinou bez slovního dohadování.

Můžeme sledovat společné tendence vztahů jako silnou asimilaci guinejských partnerů, stírání kulturních odlišností a marginalizaci guinejské kultury, kdy si muži budují silnou identitu „Čecha“ a odmítají se ztotožňovat s označením „cizince“. Dochází k sekularizaci guinejských partnerů, zejména v případě mužů, kteří žijí s ženami ateistkami. Muži dosahují vyššího vzdělání a pracovního postavení ve srovnání se svou rodinou. Tyto tendence mohou představovat rovněž strategie pro přežití soužití dvou takto odlišných kultur, pro minimalizaci pravděpodobnosti vzniku konfliktů.

6 Diskuze

Je třeba podotknout, že byl výzkum proveden metodou případové studie, která staví na jedinečnosti případu. Jak pojednává Hendl (2005) o případové studii, takovýto výzkum se věnuje případu jenom kvůli němu samému a vztah k obecnější problematice nehraje roli [Hendl 2005: 107]. Nelze zobecňovat výsledky mé studie na všechny česko-guinejská partnerství.

Výtkou by mi mohl být sestavený vzorek, který je z hlediska uspořádání partnerů příliš homogenní. Určitě je třeba podniknout výzkum, který by zmapoval i prostředí rodin, kde matky pocházejí z guinejského prostředí. V mém případě se mi bohužel nepovedlo navázat kontakt s takovými rodinami - prolomit nedůvěřivost guinejských žen. Rovněž, jak už jsem avizovala výše, je třeba provést výzkum i s neúplnými rodinami, které jsou pro zmapování konfliktů také důležité. Dále je třeba rozšířit pole

výzkumu³³ i o další oblasti, které rodinu ovlivňují (nejen oblast domácnosti a výchovy dětí). Bylo by dobré zaměřit se i na otázku asimilace, která se ve výzkumu ukázala klíčovou (neuvědomovanou) strategií řešení konfliktů- zaměřit se jak na míru asimilace v interkulturních (interetnických) partnerství a její konstruované důvody, tak na význam asimilace pro partnery. Toto téma zůstává do budoucnosti ještě otevřené.

Velký limit pro můj výzkum představuje, jak popisuje Švaříček a Šedová (2014), má tzv. role domorodce, tj. výzkumník, který zkoumá skupinu, které je sám členem [Švaříček a Šedová 2014: 76]. Abych tento limit snížila na minimum, snažila jsem se být maximálně nestranná a spravedlivá. Bohužel nelze vyloučit, že rodiny své výpovědi konstruovaly jinak, než v případě výzkumníka, kterého by neznaly. Na druhou stranu mi tato role přinesla mnoho výhod. Za prvé znalost zkoumaného prostředí, která mi usnadňovala tvorbu konceptuálního rámce výzkumu. Za druhé mi tato role usnadnila přístup do zkoumaného prostředí a celkovou komunikaci s partnery.

Výzkum konfliktů je velmi rizikový z hlediska jeho citlivosti a zatíženosti stylizací komunikačních partnerů. Jelikož mi byl tento fakt známý, snažila jsem se metodu výzkumu sestavit tak, abych tento jev potlačila na minimum. Zvolení kombinace dvou výzkumných metod, technik zúčastněného pozorování (pečlivého vedení terénního deníku, průběžných poznámek a osobních poznámek ohledně zkušeností s komunikačními partnery) a polo-strukturovaných rozhovorů (použití systematického sledu otázek), použití doporučených metod analýzy dle Milse a Hubermana (1994) a analýzy zakotvené teorie s použitím otevřeného a axiálního kódování pro odhalení implicitní úrovně konfliktů nezaručuje, že výzkum odkryl všechny problémy a konflikty zkoumaných rodin. Stylizace komunikačních partnerů mohla přesto zkruslit závěry.

Využití poznatků mé studie je především v rozšíření znalostí o interetnických partnerstvích a jejich vnitřní dynamiky. V rámci českého prostředí se nachází hrstka studií mapující problematiku interetnických partnerství. České prostředí dle výzkumů (srov. výzkum CVVM Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR - únor 2015) vytváří velmi negativní postoj k cizincům a v případě muslimů se tento postoj ještě vyostřuje. Toto téma je tak velmi podmětne k sociologickým výzkumům a rozhodně by mu mělo být do budoucnosti věnováno více pozornosti.

³³ Původní záměr byl zmapovat všechny vznikající a vzniklé konflikty, avšak širě bakalářky mi to nedovolovala.

7 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na konflikt kultur v kulturně smíšených rodinách ohledně provozu domácnosti, výchovy dětí. Konkrétně jsem se zaměřila na prostředí česko-guinejských rodin, které představují interetnické partnerství, střet dvou naprosto odlišných prostředí, ve kterých partneři prošli socializací v odlišných sociokulturních prostředích, jejichž preference, hodnoty a normy se zcela liší. Tato kulturní odlišnost, obzvláště v interetnickém manželství, představuje vyšší pravděpodobnost vzniku nedorozumění a konfliktů.

Za cíl práce jsem si kladla odhalit explicitní i implicitní úroveň konfliktů ohledně provozu domácnosti a výchovy dětí, které vznikají v prostředí zkoumaných česko-guinejských rodin působením odlišných rodinných vzorců. Na začátku výzkumu jsem si kladla výzkumnou otázku: „Do jakých střetů kultur se dostávají zkoumané česko-guinejské rodiny?“. Rovněž jsem si ale kladla několik dalších dílčích podotázek jako: „Jaký význam přikládají členové zkoumaných česko-guinejských rodin vzniklým či vznikajícím konfliktům? Jak jsou vzniklé a vznikající konflikty partnery zkoumaných česko-guinejských rodin řešeny? Existují nějaké, pro zkoumané rodiny společné, strategie k řešení konfliktů? Dochází ke stírání kulturních rozdílů či se hodnoty, normy a preference partnerů nemění? Jaké jsou každodenní praxe životů zkoumaných česko-guinejských rodin? Můžeme sledovat nějaké podobné struktury a vzorce chování rodin? Pokud ano, jaké jsou? Jak tyto rodiny rozdělují role při provozu domácnosti a výchovy dětí?

Výzkum ukázal, že zkoumané česko-guinejské rodiny řeší nejčastěji problémy: problém komunikace mezi partnery, intenzivní vztah s rodinou, problém úklidu a domácího mazlíčka, návštěvy přátel, rozdílný způsob trávení volného času, střety s náboženskými předpoklady (otázka obřízky, výběr jména dítěti).

Nejvíce problematická je oblast trávení volného času, která je konstantním polem rozbrojů mezi partnery. Ve většině případů jsou vzniklé konflikty bagatelizovány a nahlíženy jako nepodstatné v rámci fungování partnerství a rodiny. Bagatelizace problému vede k upevňování suverenity partnerů ve svazek a utvrzování užšího a širšího okolí v představu „normálního“ fungujícího partnerství. Bagatelizace je tak strategií k překonávání samotných konfliktů. Samotné řešení konfliktů je páry konstruováno jako kompromis, který je však automatický, bez dohadování.

Postupem času ve svazcích dochází ke stírání kulturních rozdílů, dochází k značné marginalizaci guinejské kultury, sekularizaci guinejských partnerů, zejména v případě mužů žijících ve svazku s ženami ateistkami, a celkové asimilaci rodiny českému prostředí- rodinné rituály vychází z českého kulturního prostředí. Vliv náboženství je znatelný pouze v rodinách, kde muži praktikují islám či ženy katolickou víru.³⁴ V ostatních rodinách se islám promítá do rodinného fungování velmi okrajově- v případě muslimských svátků či v případě kontaktu s příbuznými guinejského partnera, ojediněle v případě mužské obřízky dětí.

Ve vzorku lze sledovat podobné struktury vztahů i podobné každodenní praxe. Konkrétně lze sledovat dva typy struktur, které lze přisuzovat momentálním rodinným cyklům: rodiny s dětmi ve školním věku- model dvoupříjmové rodiny, rodiny s malými dětmi-model neo-tradiční.

V rodinách s dětmi ve školním věku můžeme sledovat model dvoupříjmové rodiny. Živitelské povinnosti jsou rozloženy mezi matku i otce, kdy je finanční uspořádání oddělené - partneři si konkrétně rozdělili, jakou oblast kdo zafinancuje. Autoritu v rodině oba dva rodiče. Role jsou segregované a komplementární. Segregaci komunikační partneři nepřipisují žádný význam, konstruují ji na základě pracovního zatížení sebe a svého partnera. Je vnímána potřeba kooperace obou partnerů, na které rodina stojí.

Rodiče konstruují model sdíleného rodičovství, rovnovážné rozdělení rolí v domácnosti a možnost pracovní seberealizace (muže i ženy). Z analýzy však vyplývá, že většinu domácí práce obstarávají ženy, stejně tak, jako výchovu dětí (strávený čas matky s dětmi mnohonásobně převažuje strávený čas otce s dětmi).

V rodinách s malými dětmi můžeme sledovat tzv. neo-tradiční model- s hlavním živatelem otcem a jedinou pečovatelkou matkou, která přerušila svou pracovní dráhu z důvodu plnění mateřských povinností. Rodiny přechází na společné hospodaření, kdy jsou peníze dávány dohromady na společné živobytí. Ženy zastávají všechny domácí práce, s tím, že muži pomáhají při úklidu a vaření. Muži zdůvodňují participaci na vaření hlavně z důvodu, že jim česká kuchyně nechutná. Komunikační partnerky předestíraly vizi, že do budoucna rodina opět vstoupí do vyrovnané participace živitelských a pečovatelských rolí.

³⁴ Děti jsou vedeny k náboženství, rodina ctí náboženské zvyky a tradice.

V rodinách lze sledovat dominanci žen. Ženy se většinou staví do role „plánujícího“ či „rozhodujícího“. Vyprávějí o absenci řádu svého partnera, kdy musí ve většině případech přebírat iniciativu „něco podniknout“.

V rámci genderového vnímání rolí lze sledovat spíše pružné pojetí role muže a ženy, pouze v případě dvou domácích prací- praní a žehlení- je zřetelné oddělována role „typicky ženská“. Z výpovědí komunikačních partnerů lze usoudit, že rodina představuje hlavně citovou funkci.

8 Summary

The bachelor thesis deals with the cultural conflict in terms of household maintenance and child care in the Czech-Guinean families living in Czech republic. The goal of the thesis is to investigate both explicit and implicit aspects of conflicts caused by different cultural family backgrounds of those examined Czech-Guinean families. The research is based on a case study – particularly on Stake’s inductive approach – and uses combination of two methods of qualitative research, namely semi-structured interview and participated observation.

The research itself showed the possibility of observation of similar structures and everyday practice – both of those performing correlation with actual family’s cycles. We can see two types of families – families with small children (pre-school age) in neo-traditional model and families with school age children in two-income model.

During my research I met with two models of families. The first family model consists in one or two young (pre-school) children, one breadwinner – father – and one caretaker – mother – who has suspended her career due to mother leave. Finances of such families are given together for a purpose of common livelihood. Women care of their households and take care of the child/children fully. Men’s role within the household consists in help with cleaning and cooking (the latter mentioned mainly for the reason of dislike of the taste of Czech cuisine). Partners’ discourse revolves around the future cooperation in terms of participative income securing.

In case of families with school age children we can speak of two-income model. The finance of family are based on income of both parents, which are separated - partners determined areas of financing. The roles of household maintenance and child care are segregated and complementary. An authority in the family is given to both

parents. Segregation has not any meaning for communication of partners and is depending on the partner's workload. Both partners are aware of the necessity of mutual cooperation – such theme is reflected in the effort to do so.

Parents construct a model of participated roles in household maintenance, child care and career assertion (men and women). However, the analysis shows that most of the housework is taken by women, as well as child care (mothers spent more time with children than fathers).

Further it identified common trends in behavior of partners and joint strategies in conflict solving as disappearing of cultural differences, marginalization of Guinean culture, assimilation of Guinean partner and all family to Czech background, secularism of Guinean partner, and higher educational and social status (or rapid social mobility) compared to the origin group's average. The influence of religion is noticeable only in families where men and women are practicing Islam or Catholic. Islam is reflected in the case of Muslim holidays or in contact with relatives of Guinean partner, rarely, in the case of male circumcision of children.

The analysis found the domination of women. Women are usually in the role of planer and decider of everyday matters. They talk about the absence of set of rules of Guinean partner, thus there emerges the need of take over the initiative "to do something" in many of the cases.

9 Použitá literatura

BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002, 343 s. ISBN 80-204-0966-1.

BECK, Ulrich a Elisabeth BECK-GERNSHEIM. *Dálková láska: životní formy v globálním věku*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2014. Vydání první. 236 s. ISBN 978-80-7419-164-0.

BERLINER, David. An “impossible” transmission: Youth religious memories in Guinea–Conakry. *American Ethnologist* [online]. California: American Anthropological Association, 2005. 32, 4, str. 576-592. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z https://www.academia.edu/1775072/An_impossible_transmission_Youth_religious_memories_in_Guinea_Conakry ISSN 1548-1425.

BIGOMBE, Betty, KHADIAGALA, Gilbert M. *Major trends affecting families in sub-Saharan Africa* [online]. New York: OSN, 2008. 36 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/socdev/family/Publications/mtbigombe.pdf>

BOWEN, Murray. *Family therapy in clinical practice*. 1. Maryland: Rowman & Littlefield publishers, inc., 1994. 584 s. ISBN 0-87668-761-3.

COLTRANE, Scott. *Family Man: Fatherhood, Housework, and Gender Equity*. 1. vyd. USA: Oxford University Press, 1996. 304 s. ISBN 9780195119091.

COOLS, Carine. Relational communication in intercultural couples. *Language and Intercultural Communication*, 2006, 6, 262 – 274.

CRITTENDEN, Danielle. *What our mothers didnt tell us.: Why Happiness Eludes the Modern Woman*. 1. New York: Simmon & Schuster paperbacks, 1999. 202 s. ISBN 978-0-684-85959-0.

CVVM. *Jaké hodnoty jsou pro nás důležité: červen 2014* [online]. Praha: CVVM, 2014. 7 s. [cit. 2015-05-12]. Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

CVVM. *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR: únor 2015* [online]. Praha: CVVM, 2015. 5 s. [cit. 2015-05-12]. Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7349/f3/ov150303a.pdf. Tisková zpráva.

ČERMÁKOVÁ, Marie. *Rodina a měnící se gender role: sociální analýza české rodiny* [online]. Praha: Sociologický ústav, 1997. 76 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/153_97-8wptext.pdf. ISBN 80-85950-42-1.

ČERMÁKOVÁ, Marie. *Zaměstnanost, pracovní kompetence, a perspektivy české pracující ženy*. In H. Maříková, ed.: *Proměny současné české rodiny. Rodina - gender - stratifikace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 170s. ISBN 80-85850-93-1. str. 83-103.

ČSÚ. *Sňatečnost* [online]. Praha: ČSÚ, 2013. 17 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20554223/130069-14_2.pdf/d401d701-30f0-4372-8f0b-29f64b8c6458?version=1.0

ČSÚ. *Život cizinců v ČR* [online]. Praha: ČSÚ, 2009. 56 s. [cit. 2015-05-12]. ISBN 978-80-250-1999-3. Dostupné z: [http://csugeo.i-server.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B10025760A/\\$File/11809k3.pdf](http://csugeo.i-server.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B10025760A/$File/11809k3.pdf)

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-465-6.

EUROPEAN COMMISSION. *Mixed Marriages in the EU*. [online]. Vídeň: European commission, 2008, 27 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:SCc27_XMiLsJ:ec.europa.eu/social/BlobServlet%3FdocId%3D3953%26langId%3Den+&cd=4&hl=cs&ct=clnk&gl=c
z

FODOR, Eva. Smiling women and fighting men: gender of the communist subject in state socialist Hungary. *Gender and Society*, 2002, 16, 2, str. 240-263.

FODOR, Eva. The state socialist emancipation project: Gender inequality in workplace authority in Hungary and Austria. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 2004. 29, 3, str. 783-813.

FOEMAN, Anita, NANCE, Teresa. Building new cultures, reframing old images: Success strategies of interracial couples. *Howard Journal of Communications*, 2002, 13, str. 237–249.

FRAME, Marsha Wiggins. The challenges of intercultural marriage: Strategies for pastoral care. *Pastoral Psychology*, 2004, 52, str. 219-232.

GAINES, Stanley O., Jr., AGNEW, Christopher R. *Relationship maintenance in intercultural couples: An interdependence analysis*. In D. J. Canary, and M. Dainton, (Eds.), *Maintaining relationships through communication: Relational, contextual, and cultural variations*, New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2003. 360s. ISBN 978-0-8058-3990-6. str. 231-253.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Agro, 1999. 595s. ISBN 80-7203-124-4.

HÁLA, Jan, HAMPL, Václav. *Univerzita Karlova: Etický kodex* [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2013. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-5317.html>

HEDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

CHALOUPKOVÁ, Jana. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2005. 41, 1, str. 57-77.

CHODOROW, Nancy. *The Reproduction of Mothering*: 1. California: The regents of the University of Carolina, 1999, 283 s. ISBN 978-05-2022-155-0.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 232 s. ISBN 978-80-7367-644-5.

- JOPPKE, Christian, MORAWSKA, Ewa. *Toward Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-States*. 1. Indiana: Palgrave Macmillan, 2002, 272 s. ISBN 978-14-0390-491-1.
- KENNEDY, Randall. *Interracial Intimacies: Sex, Marriage, Identity, and Adoption*. New York: HapperCollins Publisher Inc., 2002. 688 s. ISBN 0-375-70264-4.
- KHATIB-CHAHIDI, Jane, HILL, Rosanna, PATON, Renee. *Chance, choice and circumstance: A study of women in cross-cultural marriages*. In Breger, R., Hill, R. (eds.), *Cross-Cultural marriage: Identity and choice*. Berkeley: Bloomsbury Academic, 1998, 320 s. ISBN 9781859739631. str. 189-197.
- KLVÁČOVÁ, Petra. Uznání cizinců v každodenním životě. In: J. Šanderová, ed. . : *Nerovnosti kolem nás. Pracovní texty: Reprodukce sociálních nerovností v podmínkách politiky rovnosti*. Praha: ISS UK FSV, 2006, 123 s. ISBN 80-239-8209-5. str. 9-28.
- KŘIŽÍKOVÁ, Alena, The division of labour in Czech household in the 1990s. [online]. *Czech Sociological Review*, 7, 2, str. 205-214. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/057b87478721422626ca968574d4d85069ddecfb_403_205KRIZK.pdf
- LITTLE, George. *Analytic Reflections on Mixed Marriages*. [online]. In K. E. Downing, D. P. Nichols, K. Webster, *Multiracial America: A Resource Guide on the History and Literature of Interracial Issues*, Maryland: Scarecrow Press, 2005. 253s. ISBN 9780810851993. str. 84 [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://academiccommons.columbia.edu/catalog/ac:161057>
- LOEWNSTEIN, Bedřich. 1997. *My a ti druzí: dějiny, psychologie, antropologie*. 1. Brno: Doplněk, 354 s. ISBN 80-85765-64-0.
- LOUČIMOVÁ, Bohumila. *Interkulturní partnerské vztahy* [online]. Praha: Katedra psychologie, FF UK, 2006.6 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2006/texty/text191.html>
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MAŘÍKOVÁ, Hana. *Participace otců v rodině a genderová ne/rovnost: Co se (z)mění, když pečuje otec?* In Šanderová ed.: *Sociální nerovnosti v kvalitativním výzkumu*. Praha: ISS UK FSV, 2007. 168 s. ISBN 978-80-254-0812-4. str. 103-117.

MERTON, Robert K. *Intermarriage and the Social Structure: Fact and Theory*. [online]. In K. E. Downing, D. P. Nichols, K. Webster, *Multiracial America: A Resource Guide on the History and Literature of Interracial Issues*, Maryland: Scarecrow Press, 2005. 253s. ISBN 9780810851993. str. 84 [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://academiccommons.columbia.edu/catalog/ac:161057>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní zpráva o rodině* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. 225 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

MINUCHIN, Salvador, FISHMAN, Herman Charles. *Family therapy techniques*. 14th print. Cambridge: Harvard University Press, 1996, 303 s. ISBN 0674294106.

MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ a kol. *Interkulturní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009, 218s. ISBN 978-80-246-1361-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006, 311s. Studijní texty, 38. svazek. ISBN 80-86429-58-X.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006, 250 s. *Základy sociologie*. ISBN 80-86429-05-9.

MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 268 s. ISBN 80-86429-25-3.

NÁRODNÍ CENTRUM SOCIÁLNÍCH STUDIÍ O.P.S. 2005. *Sociodemografická analýza neúplných rodin s nezletilými dětmi v ČR* [online]. Řešitelé projektu PhDr. Jiří Šandera, PhDr. Věra Haberlová. Praha: Národní centrum sociálních studií o.p.s., 196 s. [cit. 2015-05-12]. HR 135/05. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/4355/analyza.pdf>

O'NEAL, Vaughn, P., BROWEN, Philip. M., ABADIE, Terri. *Treatment implications for interracial couples*. In P. M. Brown & J. S. Shalett (Eds.), *Cross-cultural practice*

with couples and families. New York: The Haworth Press, Inc. 1997. 203s. ISBN 9780789000323.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 294 s. ISBN 80-7239-039-2.

REFSING, Kirsten. *Gender identity and gender patterns in cross-cultural marriages: The Japanese-Danish case*. In Breger, R., Hill, R. (eds.), *Cross-Cultural Marriage: Identity and Choice*. Berkeley: Bloomsbury Academic, 1998, 320 s. ISBN 7-85973-968-7. str. 209-227.

REMENNICK, Larrisa. *Exploring Intercultural Relationships: A Study of Russian Immigrants Married to Native Israelis*. [online]. 2009, 30 s. [cit. 2015-05-12].

Dostupné z:

http://www.academia.edu/5419619/Exploring_intercultural_relationships_A_study_of_Russian_immigrants_married_to_native_Israelis

SILVA, Luciana, WRIGHT David W., CAMPBELL, Kelly. Intercultural relationships: Entry, adjustment, and cultural negotiation. *Journal of Comparative Family Studies*, 2012, 43, 6, str. 857-870.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3.

SPRECHER, Susan, REGAN, Pamela. S. Liking some things (in some people) more than others: Partner preferences in romantic relationships and friendships. [online]. *Journal of Social and Personal Relationships*, 2002. 19, 4, str. 463-481. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z <http://web.calstatela.edu/faculty/pregan/PDF%20files/Sprecher%20&%20Regan%20%2082002%29.pdf>

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

TOLLAROVÁ, Blanka. *Praktické potíže cizinců*. In: Šanderová, J., ed.: Nerovnosti kolem nás. Pracovní texty: Reprodukce sociálních nerovností v podmínkách politiky rovnosti. Praha: ISS UK FSV, 2006, 123 s. ISBN 80-239-8209-5. str. 29-52.

TSAI, Jeanne L., PRZYMUS, Diane E., BEST, Jannifer L. *Towards an understanding of Asian American interracial dating and marriage*. In: Yalom M., Carstensen, L. L. (eds.) *Inside the American Couple: New Thinking*, Carolina: University of California Press, 2002. 266s, ISBN 0-520-22975-9. str. 189-210.

Unicef: At a glance: Guinea, Statistics [online]. New York: 2013. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://www.unicef.org/infobycountry/guinea_statistics.html

ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2012, 276 s. ISBN 978-80-246-1961-3.

ZASTUPITELSKÝ ÚŘAD ČR V AKKŘE. *Souhrnná teritoriální informace Guinea*. [online]. Praha: Zastupitelský úřad ČR v Akkře, 2013, 24 s. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:kqMnIMxzMYQJ:services.czechtrade.cz/pdf/sti/guinea-2013-06-03.pdf+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>

ZELENÁ, Martina, KLÉGROVÁ, Alžběta. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32 s. ISBN 80-86991-67-9

ZEMÁNEK, Viktor. *Republika Guinea*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1965, 122s. Zeměmi světa. ISBN 25-096-65.

ZHANG, Yuanting, VAN HOOK, Jennifer. *Marital Dissolution Among Interracial Couples*. *Journal of Marriage and Family*. *Journal of Marriage and Family*, 2009, 71, 95–107.

10 Seznam příloh

Příloha č. 1: Smíšená manželství v EU, podíl na ročním počtu manželství (2006)

(graf)

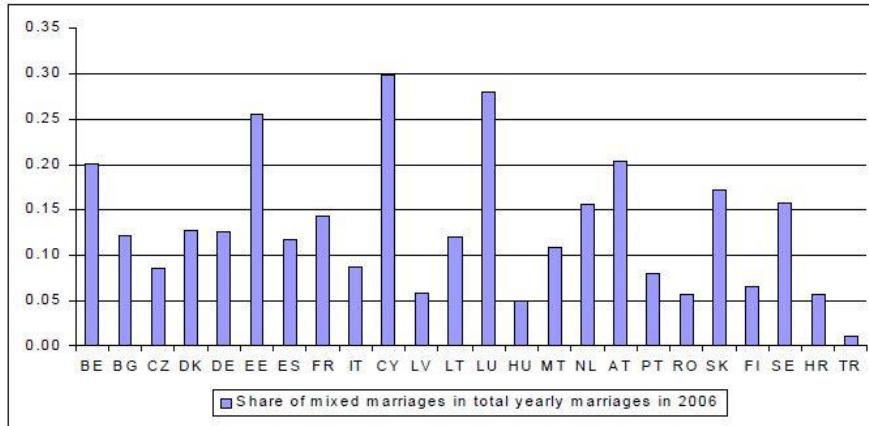
Příloha č. 2: Podíl smíšených manželství v EU rok 2006 (tabulka)

Příloha č. 3.: Polo-strukturovaný dotazník

11 Přílohy

Příloha č. 1: Smíšená manželství v EU, podíl na ročník manželství (2006) (graf)

Figure 1 Mixed marriages across the EU, in % of total yearly marriages (2006 or last year available)

Source: IHS based on data from the national statistical institutes (see list of data sources) for 2006 or last year available

Příloha č. 2: Podíl smíšených manželství v EU rok 2006 (tabulka)

Table 2 Mixed marriages in the EU (2006 or last year available)

Country	Total	Two local citizens		One local citizen		Two foreign citizens		Year
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	
BE	43,296	32,625	75.35%	8,702	20.10%	1,969	4.55%	2004
BG	32,773	28,789	87.84%	3,958	12.08%	26	0.08%	2006
CZ	52,860	48,294	91.36%	4,456	8.43%	110	0.21%	2006
DK	36,452	30,437	83.50%	4,608	12.64%	1,407	3.86%	2006
DE	373,681	319,384	85.47%	46,719	12.50%	7,578	2.03%	2006
EE	6,954	4,366	62.78%	1,780	25.60%	808	11.62%	2006
EL								
ES	203,453	171,569	84.33%	23,919	11.76%	7,965	3.91%	2006
FR	274,084	226,446	82.62%	39,126	14.28%	8,512	3.11%	2006
IE								
IT	248,969	218,307	87.68%	21,835	8.77%	8,827	3.55%	2004
CY	5,252	3,033	57.75%	1,565	29.80%	654	12.45%	2006
LV	14,616	13,733	93.96%	854	5.84%	29	0.20%	2006
LT	21,246	18,668	87.87%	2,550	12.00%	28	0.13%	2006
LU	1,948	812	41.68%	545	27.98%	591	30.34%	2006
HU	44,528	42,162	94.69%	2,215	4.97%	151	0.34%	2006
MT	2,536	1,622	63.96%	276	10.88%	638	25.16%	2006
NL	72,369	55,563	76.78%	11,230	15.52%	5,576	7.70%	2006
AT	36,923	27,677	74.96%	7,500	20.31%	1,746	4.73%	2006
PL								
PT	48,671	44,339	91.10%	3,909	8.03%	423	0.87%	2005
RO	146,637	138,417	94.39%	8,220	5.61%	0	0.00%	2006
SI								
SK	25,939	19,920	76.80%	4,465	17.21%	1,554	5.99%	2006
FI	28,236	25,949	91.90%	1,868	6.62%	419	1.48%	2006
SE	45,551	36,449	80.02%	7,202	15.81%	1,900	4.17%	2006
UK								
HR	22,092	20,770	94.02%	1,235	5.59%	87	0.39%	2006
TR	461,417	456,355	98.90%	4,833	1.05%	229	0.05%	2000

Source: IHS based on data from national statistical institutes (see list of data sources)

Note: EE: the figures on marriages between two local citizens in Estonia do not include Estonian residents with undetermined citizenship, but of Russian origin, who are not counted as Estonian citizens;

LV: the figures on marriages between two local citizens in Latvia include residents that are non-citizens of LV (citizens of ex-USSR, not taken Latvian or other citizenship).

Příloha č. 3: Polo-strukturovaný dotazník (dotazník)

Datum rozhovoru:

Místo rozhovoru:

Jméno

Jméno:

Věk:

Věk:

Vzdělání:

Vzdělání:

Občanství:

Občanství:

Země a město původu:

Země a město původu:

Náboženství:

Náboženství:

Děti (věk):

Socioekonomická situace rodiny:

Délka vztahu:

Seznámení (kdy, kde, jak):

Svatba (styl (jedna svatba/dvě/muslimská/křesťanská/na úřadě), průběh, rok):

Jak rodina přijímala interkulturní partnerství:

Jak přátelé a širší okolí přijímali interkulturní manželství:

Jak na vztah nahlíží okolí (např. případy rasismu jako rozvíjející otázka):

Společné soužití a jeho průběh (holý popis):

Rozdělení rolí:

Provoz domácnosti:

Rozdělení financování (role živitel/ka)

Hlava rodiny (kdo je dominantní)

Rozdělení rolí (praní, žehlení, úklid, vaření, starost o dům atd.)

Výchova dětí:

-samotná vize výchovy dětí

-participace na výchově dětí

-udržování zvyků:

-jazyky (jakými se v rodině mluví, jaký je ústřední jazyk, vize učení jazyků do budoucnosti)

-vedení k nějakému náboženství

-náboženské návyky (otázka obřizky)

-svátky (jaké se slaví, české (Vánoce, Velikonoce, 1. máj, Valentýn)/ guinejské (islámské, jiné náboženské či státní)

-zvyky:

-jaký je styl vaření, stolování, vedení domácnosti

- komunikace

-vztah k rodině, vztah k přátelům a širšímu okolí

- styk s přáteli a okolím, kontakt s přáteli a rodinou

- trávení volného času, nahlížení času

- rodinné rituály, společně strávený čas

- sportovní a kulturní vyžití

-otázka domácího mazlíčka (vztah k zvířatům)

-jak to bylo ve vašich rodinách (z jakého rodinného prostředí pocházíte)

-jaké je vzdělání vašich rodičů

-zaměstnání vašich rodičů

Za jakým důvodem jste přijel do Čech?

Jak byste popsali typický den vaší rodiny? Nejdříve můžete popsat pracovní, pak víkendový den.

Když se podíváte na typickou českou a typicky africkou rodinu, kde shledáváte rozdíl?

A jak je to v této oblasti u vás?

Jak byste popsal/a svou rodinu? Co vás nejdříve napadne, když se někdo zeptá na vaši rodinu?

Existuje nějaká oblast, na kterou máte odlišné názory? Jaká to je?

Víte o nějakém zlovyku, který vám na vašem partnerovi vadí?

Pociťujete nějakou oblast, kde vznikají konflikty (verbální-střety názorů)?